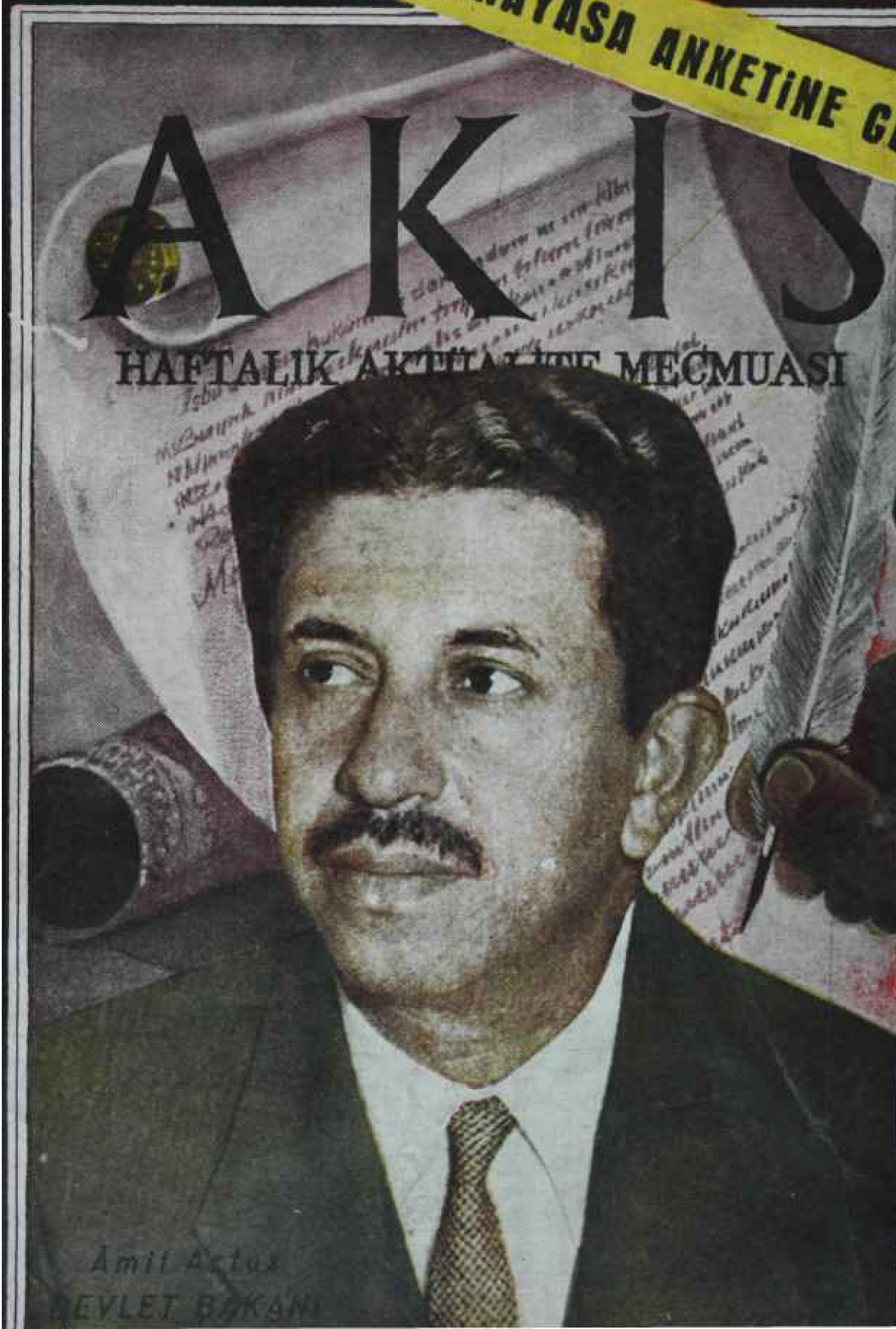
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

DİŞ SAĞLIĞI ÇOCUKLUKTA BAŞLAR
ipana
ANTİ-ENZYM, WD-9 LU DİŞ MACUNU

A K İ S

Haftalık Aktüalite **Mecmuası**
Yıl: 6, Cilt: XVIII, Say: 305

Yazı İşleri
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire: 7
Tel : 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 16221

*

İstanbul Bürosu
Cağaloğlu, Türkocağı C. Gürsoy Han
Tel : 27 12 07

*

Başyazar

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yom işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür
Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür :
TURHAN

*

fotoğraf :
Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated **Press**
Türk Haberler **Ajansı**

*

Klişe :
Doğan **Klişe**

*

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

*

Abone şartları :
3 aylık (13 nüsha) : 12.60 lira
6 aylık (26 nüsha) : 26.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 62.00 lira
İlan şartları :
Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak : 2600 TL.
(İlan münderecatından mes'ullyet kabul edilmez)

*

İlan *işleri* :
Telefon : 15221
***Dizildiği ve Basıldığı* yer :**
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Telefon : 16221
Basıldığı Tarih: 22.6.1091

Fiyatı:125 kuruş

Kapak resmimiz
Âmil Artüs
Hukukçu Bakan

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Önümüzdeki haftadan itibaren AKİS, Türkiyenin her tarafında 1 lira fiyatla satılacaktır. Bir mecmuanın, tirajının en yüksek noktasın eriştiği ve her hafta 100 binin üstünde baskı yaparak dahi talebi tam karşılayamadığı sırada fiyatında indirme yapması alışılmamış bir hadise olarak yadırganabilir. Ama bu, zor günlerde okuyucularımıza verdiğimiz bir sözün tutulması imkanının artık elimizde olması neticesidir. AKİS, fiyatını 125 kuruşa çıkarırken bunun sebeplerini açık kalplilikle anlatmış ve sebepler ortadan kalktığı gün eski seviyeye dönüleceğini bildirmişti. Sebeplerin basında ilansızlık geliyordu. Gazetecilik bütün endüstriler içinde mamullerin maliyetlerinden ucuza satıldığı tek sektördür. Hakikaten dünyanın bütün büyük gazeteleri ve mecmuaları satıldıkları fiyattan pahalıya malolurlar. Türkiyede, devalüasyondan sonra 8 liraya satılan meşhur Time'ın sadece renkli sayfalarının kağıt bedeli 1 liranın üstündedir. Kapağı, iç kâğıdı, klişeleri, baskı masrafı ve yazı heyetinin sarfettiği para. Bütün bunlar bir araya geldiğinde mecmua basına zavallı S liradan çok daha fana masraf düşer. Ama Time'm memleketiınize son gelen 20 Haziran tarihli sayısını açınız. 72 sayfalık mecmuanın 216 sütunundan 85 inin reklama ayrılmış bulunduğunu görürsünüz. Tabii, kapağın üç sayfası bu hesabın dışındadır. Yani mecmuanın üçte birinden fasla kısmını, fiyatı bize astronomik gelecek yükseklikte olan ilanlar kaplamaktadır. Bütün o masraf bu ilânların gelirinden karadanmaktadır. Okuyucularımız hatırlayacaklardır, hemen her bankaya AKİS'e ilân vermemesi emredildiğinde, Celâl Bayarın idel arkadaşlarınıni ilancılık şirketlerinin Cumhurbaşkanına şirin görünmek için yüzümüze kapadıklarında, başka reklâm şirketlerinin korkodun müşterilerine AKİS'e ilan vermemeyi tavsiye ettiklerinde bu mecmua tok sığınağına sığınmıştı: Okuyucularının sevgisi, okuyucularının emniyeti, okuyucularının yardımı. Senalar senesi, banan satırları okunmayan ve resimleri hemen asla seçilmeyen AKİS'e kor hafta 125 kuruş ödeyerek onun fikirlerini hem paylaşan, hem de o fikirlerin bütün Türkiyeye yayılmakta devam etmesini sağlayan işte bu vefakâr okuyucularımızdır.

Şimdi vaziyet normale dönmüştür. D.P. büyüklerinin ambargosundan kurtulan iş sahipleri ve ciddi bankalar, büyük müesseseler ilânlarını rahat rahat AKİS'e vermektedirler. Dünyanın her tarafında ilan sahipleri bunları haftalık mecmualara vermeyi gündelik gazetelere vermeye tercih ederler. Zira bir gazetenin ömrü 84 saat, bir haftalık mecmuanınki ise yedi gündür. Tirajımızın bizim bile güç inandığımız bir seviyeye çıkıp orada kalması karşısında AKİS'e ilân vermek müesseseler için son derece faydalı bir ticaret haline gelmiştir. Üstelik AKİS'in hitap ettiği zümre bu bankalarla iş yapan, bu malları alan kimselerden müteşekkil zümredir. Ama sayfalarımızı onların hizmetine açarken fiyatımızı indirmemeye ne günlümüz razı oldu, zaten ne de buna hakkımız vardı.

Ancak AKİS, okuyucularının hakla olduğuna inandığı 32 sayfasını onlara tahsis etmekte devam edecek, metinden büyük fedakârlık yapmayacaktır. İlanlar ilâve edilcek yani sayfalara konacaktır. İlân sahiplerinden ricamız ilânlarını tıpkı yabancı mecmualarda olduğu gibi cazip şekillerde hazırlatmalarıdır. Bu, hem okuyucularımızın o ilânları alâkayla okumalarını sağlayacak, hem de mecmuanın cazibesine zarar vermeyecektir. İlân sahipleri unutmamalıdırlar ki Amerikan gazeteciliğinde dünyanın artık her yerinde de öyledir ya başarılı ilân bir haberin hususiyetlerini ve renkli halini taşıyan ilândır.

Yalnız bir noktayı hatırlatmak istiyoruz. AKİS Hofer adıyla tanınan ve Celâl Bayara şirin görünmek için dinden geleni yapan, zaten sabık Cumhurbaşkanının gözdelerinden bir zatın bazı musevi vatandaşlarla birlikte idareci olarak bulunduğu ilâncılık Şirketinden gelecek tek satır ilânı ne bugün koyacaktır, ne yarın. Bu şirketin, hemen bütün büyük gazetelerle iş yapmasından doğan kuvveti meçhulümüz değildir. Kararımızm bize maddi sarar vereceğini de biliyoruz. Ama Celâl Bayarın hoşlanmadığı AKİS'İ yıkma işini gönüllü yüklenen bu şirketin vereceği ilânı koymak bizim için lüzumundan fazla fedakârlıktır. Bunu yapmayacağız. Bizim her müşkül anda sığınarak "okuyucularımızın limanı" varken Bayarın yıkamadığı en sonda kendi yıkmıştır- AKİS için Bayarın ideal arkadaşları birer çocuk oyuncağıdır.

Saygılarımızla AKİS

AKİS

Cilt: XVIII, Sayı: 305

23 HAZİRAN 1960

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Seçimlerin tarihi

Bu haftanın başlarında, işlerin yavaş yavaş düzene girmekte olduğu başkentte bir tarih ağızlarda dolaşıyordu: 23 Ekim 1960! Bu, seçimlerin yapılması için ciddi surette düşünülen tarihtir. Böylece Birinci Cumhuriyetin kuruluş yıldönümünden evvelki pazar seçimler yapılacak ve İkinci Cumhuriyet birincisiyle aynı tarihte -37 yıl farkla - açılacaktır. Uğura inananlar bunda bir de hayır sezmekte ve büyük Atatürkün ruhunun şad olacağını söylemektedirler. Ama tarihin tesbitinde bunlardan daha realist ve mantıklı sebepler rol

Evvelâ, tahminlere göre Yüksek Soruşturma Kurulu ilk tahkikatı Ağustos sonlarına doğru tamamlayacak T» en geç Eylülde duruşmalar başlamış, vaziyet aydınlanmış olacaktır. Gerçi Yüksek Adalet Divanı kararını verdikten sonra mı, yoksa duruşmalar henüz devam ederken mi seçimlerin yapılması gerektiği hususu henüz münakaşa edilmektedir. Fakat hakimler tarafsız geçici İdare tarafından seçilmiş, mekanizması tarafsız geçici idare tarafından kurulmuş, usulleri tarafsız geçici idare tarafından tesbit edilmiş Yüksek Adalet Divanının kararlarının seçimlerden sonra verilmesinde ,bir mahzur görülmemektedir. Zaten Eylül ile Ekim sonu , arasında bir çok "Büyük Sabık" ın akıbetinin tayin ve cezalarının infaz edileceği tabii görülmektedir. Zira duruşmalar hukukun bütün kaidelerine uygun tarzda fakat azami' süratle yapılacak; sanıkların savunma hakkı zedelenmeyecek, fakat usulün inceliklerinden faydalanarak işi uzatmalarına cevaz verilmeyecektir.

Bu haftanın başında Ankarada yeni idarenin en kısa zamanda işleri tasfiye etmek ve normal bir meşru idareye tertemiz memleket devretmek niyeti açık şekilde seziliyor, bütün çalışmalar o istikamette oluyordu. Beklenen, Sıddık Sami Onarın başkanlığındaki ilim heyeti tarafından hazırlanacak Anayasa ile Seçim Kanunuydu. Gerçi miras o derece kirliydi ki talihin cilvesi neticesi bu mirası sırtlamış olanlar bu kadar kiri nasıl temizleyeceklerini bilemiyorlardı. Ama askerlere has pratik zekâ bir çok sahada yeni idarenin başlıca silahı oluyor ve politik menfaat kaygısı gözetilmediğinden D.P. nin yapmadığı, C.H.P. nin ise ya zor yapacağı, ya hiç yapamayacağı pek çok mesele kolaylıkla hallediliyordu.

Sıddık Sami Onar
Eseri bekleniyor

Seçimlerin 23 Ekim tarihi için düşünülmesinde başka bir faktör daha rol oynadı: İnkılâp Hareketine en ufak toz kondurmamak, bu hareketin asaletine en hatif gölgeyi düşürmemek! Askerler, gene o pratik zekalarıyla bunun yolunun "en kısa zamanında seçim" den geçtiğini isabetle teşhis ettiler.

İnkılap

Harıl harıl çalışanlar

(Kapaktaki Bakan)

Kısa boylu, saçları arkaya doğru taranmış, yeşil gözlü kumral yüzbaşı başını hafifçe yana eğerek gülümsedi. Dudaklarında beliren çizgi genç yüzbaşının, bir şeyler bildiğine, ama o anda söylemek istemediğine işaret gibiydi. Önce, sağ tarafında ayakta duran kendisi kadar genç binbaşıya, sonra da solundaki albaya baktı. Tebessümü genişledi ve karşısında ağzından çıkacak kelimeleri kapmak istercesine bekleyen kalabalık gazeteci grubuna dönerek sükûnetle:..

"— Bu suale daha sonra cevap verilecektir" dedi.

Gazeteciler arasında bulunan Tass Ajansı muhabiri genç yüzbaşıma söylediklerini hararetle kaydetti. Diğer yabancı muhabirler de aynı talaşla not aldılar.

Hâdise geçen haftanın sonlarında bir gün Başbakanlık Basın Bürosunun -Eski Devlet Bakanı Emin Kalafatın dairesidir- büyükçe salonunda cereyan ediyordu. Salonun kenarına yerleştirilmiş maden! masada oturan genç yüzbaşı Milli Birlik Komitesi adına yapılan basın toplantısını idare eden Numan Esindi. Sağ tarafında Binbaşı Suphi Gürsoytrak, sol ta* rafında ise Albay Sami Küçük ayakta duruyorlardı. Salon yerli ve yabancı basın mensuplarıyla lebâleb doluydu. Binbaşı Suphi Gürsoytrakın yanında sual ve cevapları İngilizceye tercüme eden yeşil bluzlu, gözlüklü bir genç hanım oldukça heyecanlı görünüyordu. Tercüman hanımın heyecanı daha ziyade bazı terimlerin tam karşılığını bulamayıp teklemesinden ileli gelmekteydi. Allahtan Binbaşı Suphi Gürsoytrak, tercüman hanımın her defasında yardımına koşuyor ve bir yanlışlık yapmasını önlüyordu.

Yabancı muhabirlerin -bilhassa Tass Ajansı muhabirinin- telâşla kaydettikleri sual "Sabık Devlet erkânının Rusyadan kısa vadeli iktisadî yardım sağlama babasına Ardahan kazasını Sovyetlere vaad edip etmediği" sualiydi. Bu konu etrafında geçen hafta başkentte türlü söylentiler ortaya atılmış, dedikodu alıp yürümüştü. Gerçi sabık Başbakanın son günlerinde sağda solda verdiği demeçlerde Rusya lehine sarfedilmiş kelimelere rastlamak mümkün olmuştu. Ama bu politikanın böyle bir pazarlığa kadar varacağı doğrusu kimsenin aklına gelmiyordu. Basın mensupları işte buna öğrenmek isti-

Haftanın İçinden

Millî Afet: Ocak Başkanı

Metin TOKER

Cemiyetimizin yaralarından biri şekil değitirerek deprenmiş bulunuyor. Senelerden beri D.P. ocak başkanlarının tehdidi altında titreyen idare âmirleri, belediye başkanları, kredi musluğunu elinde tutan banka müdürleri şimdi başka partilerin ocak başkanları için cazip birer hedef teşkil etmektedirler. Oradan buradan gelen haberlerde bu neviden tazyiklerin başlamış olduğu anlaşılıyor. İşin hayret uyandıracak tarafı bu zevatın mensubu bulunduğu siyasi partilerin henüz memleket idaresinde birinci derecede söz sahibi olmamasıdır.. Şuna rağmen, esen hava yıllardır, kendi kabukları içinde sıralarını bekleyen ve D.P. li meslekdaşlarının kudretine gıpta eden muhalif ocak başkanlarına nöbeti devralma zamanının geldiği kanaatini vermiştir. İş o kadar ileri götürülmüştür ki nihayet Milli Birlik Komitesi, prensiplerini yürekten paylaştığı, fakat bazı hareketleriyle -haklı olarak- mutabakat halinde bulunmadığı siyasi teşekkülleri kırmamaya azami dikkati göstererek, son derece nazik dille bir "ikaz" yapmak zorunda kalmıştır. Komite, İnkılâp hareketinin his bir Zümreye maledilemeyeceğini hatırlatmış, ana prensibin bütün halkın, köylü ve işçinin demokrasiye kavuşması, hak ve hürriyetinin teminat altına alınması, iktisadi kalkınması olduğunu açıklamıştır.

Peki, İnkılâp hareketi bir zümreye maledilseydi ne olacaktı? O zümreye mensup ocak başkanlarının tutumu haklı ve makul mu sayılacaktı? Bu suallerin cevabının menfi olduğu şüphesizdir. Ama muhakkak olan, yarınki siyasî iktidarın ocak başkanlarının dünkü siyasî iktidarın ocak başkanlarından zerrece farklı davranmayacaklarıdır. Unutmamak lazımdır ki parti farkı hariç, ocak başkanları birbirlerinin ikiz kardeşidir. Bunun başka türlü olması da, zaten düşünülemez. Aynı muhitlerde yetişen, aynı kültür seviyesinde, aynı endişelere sahip, aynı gayeyi taşıyan ve zevkleri de, âdetleri de, yaşayışları da eş kimselerin belirli bir vasatta değişik reaksiyon göstermeleri sosyal bir imkânsızlıktır.

Şimdi, bir nokta şüphesiz mühimdir. Ocak başkanlarının kudreti başkentteki idarenin zihniyetiyle sıkı sıkıya alâkalıdır. D.P. ocak başkanlarının on yıl müddetle memleketi haraca kesmeleri eski iktidar başlarının siyasi anlayışlarının neticesidir. Bir parti iktidara geldi mi, onun ocak başkanı Jandarma erinden şikâyetle işe başlar. Her şey bu ilk şikâyetin başkentte uyandıracağı akise bağlıdır. Ocak başkanının şikayetiyle jandarma eri değiştirildi mi partizan idare fiilen kurulmuştur. Ondan sonra partilinin müracaatının ucu bacağı bulunmaz. Ne hakimler, ne kaymakamlar, ne valiler, ne askeri kumandanlar bu fırtınanın dışında kalabilirler. Menfaat sağlayan kaynaklar ocak başkanları pompasıyla bir belirli istikamette öylesine çalışmaya başlar ki âfetten kurtulmanın bir tek çaresi kalır: Baş kenttekileri süngünün ucuyla dürte dürte götürüp Harbiyeye kapamak! Bu bakımdan ocak başkanlarının her idarede mutlaka D.P. nin meşhur ocak başkanlarının kudretine sahip olacaklarım iddia bir peşin hüküm, belki bir haksızlıktır. Peşin hüküm sayılamayacak olan, İktidarda hangi siyasi parti bulunursa bulunsun ocak başkanlarının o parti ileri gelenlerini kendi menfaatlerine hizmete zorlayacakları hakikatidir. Demokrasi, en ileri cemiyetlerde bile, nihayet "kelle başına rey" manasına geldiğine göre ve profesyonel politikacıların bir takım mülahazaları ister istemez benimseyecekleri düşünülürse İkinci Cumhuriyetin kuruluş hazırlıklarında ocak başkanlarım bertaraf etmenin makul, samimi çaresi mutlaka aranmalıdır. Bu çare, siyasi partilerin ocak ve bucak teşkilâtının lağvıdır.

Demokrasimizin 27 Mayıs günü kapanan ilk onbeş yıllık devresiyle yeni Meclis çalışmaya başladığı gün açılacak ikinci devresini birbirine karıştırmamak lazımdır. Ok devre temel hakların ve hürriyetlerin gerçekleşmesi için gerekli mücadele seneleri olmuştur. Tek partili rejimden çok partili rejime geçerken başta eski sistemin temsilcisi C.H.P. bulunduğuna göre ona karşı köyünden kentine bir baraj kurmak zaruriydi. Memleketçe, milletçe politika yapıyorduk ve buna mecburduk. D.P. devrine gelince, o devrin işbaşına getirdiği kimselerde kırk paralık idealizm bulunsaydı bugün rejim mevzuunda fersah fersah ilerde bulunacağımız hususunda artık hiç kimsede zerrece tereddüt yoktur. İdeal sahibi olmayanlara karşı ideal sahibi olanların savaşında da köylüsünden kentlisine her Türk vatandaşının vaziyet alması şarttı. Ama. savaş ideal sahiplerinin tam başarısıyla sona erdiği ve bilhassa cemiyet, hayatiyetini gösterdiğine göre Türkiyede artık politikayı normal hudutlara sokmak zamanı gelmiştir. Köyde, bucakta gündelik hayat içinde politikanın yeri yoktur. Mahalleler, kahveler, hatta camiler bundan sonra niçin ayrılsın, niçin partililer bir ocak başkanının izinde günün yirmidört saatinde münakaşayla vakit geçirsinler? Köyü, yani basit vatandaş topluluklarını alâkadar eden umumî meselelerde millî mutabakat hasıl olduğu gün politika herkesin seçimden seçime fiili alaka duyacağı, diğer zamanlar sadece meraklanacağı bir mevzu haline gelecektir.

Elbette ki Demokrasi, her şeyden evvel bir siyasi partiler rejimidir. Siyasi partiler ise profesyonel politikacıların vasatıdır.Ama siyasi partiler normal şartlar altında idare edilen bir memlekette ilce çapında teşkilâta sahip olurlarsa seçimlerde üzerlerine düşen vazifeleri pekâlâ yürütebilirler. Kaldı ki basım hür, toplanma hakkı tanınmış cemiyetlerde her hangi tehlike anında bu müesseseler ikaz işini görebilirler, fren rolünü oynayabilirler. Böyle bir cemiyette politikanın köyde, bucakta işi nedir? Huzursuzluğa, zaman kaybına, laklakıyata yol açmaktan gayrı? Tabii, ocak başkanı saltanatı mahzurların başında olmak şartıyla...

Ocak ve bucak teşkilâtının lağvı, D.P. iktidarı zamanında, memleketi bu iktidar büyüklerinin içine sokmak istedikleri mezar sessizliğini sağlayacak vasıtalardan biri olarak düşünülüyordu. Mezar sessizliğini Türkiyede imkânsız kılacak iklim ve müesseseler kurulduktan sonra siyasi partilerin ilçelerden daha ufak topluluklardan uzak bulundurulması sadece zaruretin, sadece ihtiyacın ifadesidir. Böyle bir kararın zamanı bugündür ve bu, bir sistemin parçası olarak düşünüldüğünde makbuldür. Yarın, mutlaka hususi niyetlere atfedilebilecek ve bütün cazibesini» tesirini kaybedecektir.

yorlardı. Söylentiler arasında sabık Başbakanın evrakı meyanındı bu konuyla ilgili vesaikin bulunduğu da yardı. Ama soruya "sonra" cevap verilecekti.

Doğrusu istenilirse, eski iktidar büyüklerinin mevkilerini muhafaza için vermeyecekleri biç bir şeyin bulunmadığı ortaya çıkmıştı. Ama, vatta parçası? Sonra, buna kudretlerinin yeteceğim nasıl hayal etmişlerdi ? Mesele biraz başka türlüydü. Bütün politikası şantaj esasına dayanan ve Dulles Ankaraya geldiğinde Amerikan Büyük Elçiliği ile Amerikan kütüplıanesi yanında o zamanki Ankara valisi Kemal Aygün vasıtasıyla ilk bomba patlattıran, böylece komünist heyulasını ortaya çıkartıp Washington'dan daha fazla para sızdırmaya kalkışan Fatin Rüştü Zorlu Amerikanın kapıları yüzüne kapanınca yeni bir plân çizmişti. Plan, Rusyaya yaklaşılıyormuş gibi görünerek Amerikaya tekrar şantaj yapmak esasına dayanıyordu. Gerçi Borlu, Menderesin Moskovaya yapacağı seyahati daha önce Amerikaya ve NATO'daki müttefiklerimize duyurmuştu, ama el altından da "Bize para vermezseniz, bakın biz de Rusyadan para alırız.. Bilesiniz, biz gidici değiliz!" havasını yaymaktan geri kalmamıştı. "Ardahan işi" bu milletlerarası şantajcının oyunu olarak ortaya çıkmış, Amerikalıların fazla safdil olanlarını keseyi Menderese açmaya zorlama için bir vasıta diye kullanılmıştı. Yoksa, gözleri dönmüş dahi olsa, sabıklar böyle bir pazarlığı kuvveden fiile çıkarmaya kalkışacak kadir akıllarını kaybetmemişlerdi. Her hangi bir füturları bulunduğundan değil.. Sadece beceremeyeceklerini bildiklerinden.

Zihinlere takılan sualler

Basın toplantısında yabancı muhabirleri ziyadesiyle ilgilendiren bir mesele daha ortaya atıldı. Bir yabancı mecmuanın iri yarı muhabiri Kore Değiştirme Birliğimizin neden bir bölüğe indirildiğini pak merak, etmişti. Bunun sebebini ve Amerikan çevrelerindeki tepkisini öğrenmek istiyordu. Üstelik iri yarı muhabir bir kehanette de bulunmuş ve Amerikan çevrelerinde bu indirme ameliyesinin iyi karşılanmadığını belirtmişti! Aslında, herkes yeni Türkiye ile Amerika arasındaki münasebetleri merak ediyordu.

Yüzbaşı Numan Esin yüzünden eksik olmayan tebessümüyle iri yarı ve meraklı gazeteciye cevap verdi. tül yan muhabirin aldığı haber doğru değildi. Kakta ki Koredeki Amerikan kuvvetlerinde bile eksiltme yapılmış Ve 5 tümenlik kuvvet 2 tümene indirilmişti. Kora Harbine İştirak eden 14 milletten, gönderdiği birliklerinde şimdiye kadar eksiltme yapmayan tak devlet Türkiyeydi. Bazı devletler birliklerini tamamen geri çekmişler, birkaçı ise sadece birkaç kişiden ibaret sembolik birlikler bırakmışlardı. Bu bakımdan Türkiyenin hareketinin garipsenmemesi lâzım gelmekteydi. Nitekim öyle olmuştu. Bunu Amerikan Elçilerinden öğrenmek mümkündü. İri yarı muhabir meseleyi anlaşılan pek iyi kavrıyamamıştı. Bu defa, Türkiyenin bu işi yaparken Ike'a danışıp danışmadığım öğrenmeyi arzuladı. Genç yüzbaşının tebessümü, bu sual üzerine neredeyse kahkahaya çevrilecekti. Tercüman hanıma döndü ve meseleden Amerikan Dış İşleri Bakanlığının haberi olduğunu yabancı gazeteciye tercüme etmesini rica etti. İri yan gazeteci yüzbaşı Esinin cevabını dikkatle dinledi ve küçük not defterine kısa bazı notlar alarak başıyla tatmin olduğunu belirtti.

Milli Birlik Komitesi basın toplantısı

Askerler erken kalkar..

Yabancı basın mensuplarının bu meraklarına mukabil yerli gazetecilerin merak ettikleri konu başkaydı. Milli Komite Üyeleri ile Orgeneral Cemal Gürsel bir yurt gezisine çıkacaklar mıydı? Çıkacaklarsa bu gezi ne zaman yapılacaktı?

Milli Birlik Komitesi üyelerinin yakında bir yurt gezisine sıkacağı gazetecilerden saklanmadı. Komite üyeleri memleketi dolaşacaklar ve vatandaşlarla temas ederek onların yeni idare hakkında fikirlerini öğreneceklerdi. Orgeneral Gürselin de bir geziye çıkması ihtimali vardı. Ancak bunun ne zaman ve ne şekilde olacağı henüz belli değildi. Bu da gazeteciler tarafından "zamanı gelince" öğrenilecekti. Şimdilik kesin bir şey söylenmiyordu.

Seçimlerin ne zaman yapılacağına dair sualler de genç yüzbaşının tebessümüyle karşılaştı. Milli Birlik Komitesi seçimleri en yakın zamanda yapmak azmindeydi. Ama ortada halledilmesi gereken yüzlerce mesele vardı. Komite ilk anlarda üç ay içinde serbest seçimlere gidilebileceğini tahmin etmişti. Bu, bir bakıma dereyi görmeden paçaları sıvamaktı. Her ne kadar sakıt iktidarın Devlet idaresini içinden çıkılmaz bir hale getirdiği biliniyorsa da doğrusu bu kadar rezaletle karşılaşılacağı tahmin edilmemişti. Dere paçaları sıvamakla geçilecek gibi değildi. Batak öyle bir batakta ki ancak tamamen kurutulmakla aşılabilecekti.

Basın toplantıları hergün devam etti. Toplantılar sadece alaka ye dolayısıyla kalabalık çekmiyordu. Aynı zamanda yeni idareye hakim bir zihniyetin de tezahürüne yol açıyordu: Hiç kimseden hiç bir şey saklanılmak istenmiyordu. Seçimle gelmemiş bulunduğu halde Geçici İdare halkı, halkın tâ içine girerek halk için idare yolunu bulmuştu ve geçiciliği dolayısıyla hiç kimseye şirin görünme zorunda olmadığından, yani rey derdinde bulunmadığından bunu başarıyla yapıyordu.

Sevimli adamlar

Nîtekim geçen haftanın sonunda, Türkiyeyi idare edenleri daha küçük bir toplulukta daha yakından görmek fırsatını bulanlar takdir hissi duymaktan kendilerini alamadılar. Muhafız Alayı Komutam ve Cum-

hurbaşkanlığının yeni Umumi Kâtibi Albay Osman Köksal Çankaya Köşkünde Kabine ve Millî Birlik Komitesi üyelerine sembolik bir kokteyl veriyordu. Kokteylin bir gayesi de meşhur Köşkü göstermekti. Nitekim toplantının baş davetlileri gazete fotoğrafçıları artık basın bir ejderha değil, açık sözlü bir samimi dosttur- arşivleri için filmlerin en kıymetlilerini doldurdular.

Bakanlar ve eşleri, Milli Birlik Komitesi üyeleri ve gazetecilerin bir araya geldikleri mütevazi kokteyl, gerçi sakıt iktidar mensuplarının "Çankaya âlemleri" gibi zengin değildi. Ama toplantının başka bir zenginliği vardı ki eskilerin işte bunu temin etmeleri mümkün olamamıştı. Mütevazi kokteylin zenginliğini "samimiyet" teşkil ediyordu. Bakanlarbunların nasıl yapılabildiğini bir türlü kestiremiyorlardı. Hele Rusyaya Ardahanın kredi karşılığında peşkeş çekilmesinin düşünülebilmesi Tarhanı şaşkına çevirmişti. Arkadaşlarına ve basın mensuplarına bu hikâyeyi anlatırken Bakanın hâli görülmeğe değerdi. Kokteyle Harb Okulu talebelerinden birçok teğmen de davet edilmişti. Kendisine ihtilâl hakkında sitayişkâr sözler söyliyenlere Gürsel, genç teğmenleri göstererek "Ben birşey yapmadım vallahi... Yapanlar işte bunlar" diyordu.

Kokteylde fena halde sıkılan bir general daha vardı: Cemal Madanoğlu.. İhtilâlin bu mütevazi generali kendisine edilen iltifatlardan boğulur gibi oluyor ve başını öne eğerek kendisinin hiç bir şey yapmadığını, bütün işi genç subay arkadaşlarının

Muhafız alayının Çankayadaki kokteyli
Zenginliği: Samimiyet

dan toplantıya en geç gelen Ticaret Bakanı Cihat İren oldu. Son derece sıkılgan olan İren hiç bir şey içmedi, sadece tatlı tatlı sohbet etti. Orgeneral Cemal Gürsel akşamları âdeti olduğu üzere suyla karıştırılmış iki kadeh rakısını ağır ağır içti. Yakınları Gürseli son günlerde bu kadar neşeli görmediklerini söylüyorlar ve çalışmaktan bitap düşen Cemal Aganın, etrafındakilerle tatlı tatlı şakalaşmasını zevkle seyrediyorlardı.

Hele kabine üyelerinin hâli görülecek şeydi. Bilhassa Basın Yayın Bakam Zühtü Tarhan -arkadaşları arasındaki adı "Melek Zühtü" dürhayretler içerisindeydi. Başında bulunduğu Bakanlıkta, sakıt iktidar tarafından kendisine miras bırakılmış rezaletleri aklı bir türlü almıyor ve

başardığım söylüyordu. Belli ki General Madanoğlu bu kadar iltifata alışmamıştı. Çankaya Köşkünde on yıldır görülmiyen bir hava esiyordu. Sessiz adımların, kısılmış gözlerin, gerilmiş yüzlerin ve fısıltı hâlindeki söyleşmelerin yerini şimdi neşeli kahkahalar ve terbiyeli, tok sesler almıştı. Hele foto muhabirlerinin keyfine diyecek yoktu. Oradan oraya koşuyorlar, köşkün her yerinden, banyosundan, sakıtların yatak odalarından, mutfaktan resimler sekiyorlardı.

Gazetecilerden bir kısmı sakıt Cumhurbaşkanının cümbüş yapmadığı gecelerinin büyük bir kısmını geçirdiği özel kütüphanesine dolmuşlardı. Bayarın okuduğu ihtilâl metodlarına ait etüdleri merakla karıştırdılar. Etüdlerde bazı yerler kırmızı ve siyah kalemlerle çizilmişti. Altı çizilen yerler, garip bir tesadüf, katliamlar, nümayişleri dağıtmalar, ihtilallere kargı alınacak tedbirler ve ihtilal yapanlara karşı davranışları ihtiva eden satırlardı. Etüdlerin bazı kısımlarında da soru işaretleri vardı. Soru işaretleri ekseriyetle talebe nümayişlerine ait kısımlara konmuştu.

Vakit bir hayli ilerlemiş, misafirler yorulmuşlardı. Yavaş yavaş gitmek üzere hazırlıklar başladı. Ancak kimse bu samimi ve mütevazi kokteylden ayrılmak istemiyordu. Bu arada muzip bir gazeteci ellerini çırparak "Mustafa" adlı meşhur şarkıyı güftesine "Ya Berbat Süleyman" kelimelerini uydurarak söylemeğe başladı. Neşeyle el çırpan misafirler muzip gazeteciye uydular hattâ bazıları Çaça temposuna ayak uydurarak "Berbat Süleyman" la eğlendiler bile!

Hukukçular faaliyette

Ancak bir hafta boyunca bu kokteyl, Çalışmaktan yorulan başlar için tek dinlenme imkânı oldu.. Diğer günler, başkent hümmalı bir faaliyete sahne oldu. Geçen seneler Bayar haziran sıcakları bastırdı mı Floryaya taşınır, orada yatlı, şampanyalı, havyarlı, Maltadan getirttiği hususi meyva sulu -ve arada sırada cümbüşlü, çalgılı, kadınlı, kızlı- h a y a t ı n a başlardı. Beyfendiye gelince, parasını tahsisatı mestureden ödettiği Park Otel dairesine kapanır, memleketi oradan idareye kalkışırdı. Halbuki 1960 Haziranının ortası diğer haziranlara nazaran bambaşka şekilde geçti ve bütün bu hafta boyunca Türkiyenin yeni geçici idarecileri denizi hayallerinde bile göremediler..

Milli Birlik Komitesi üyelerinin basın mensupları karşısında az da olsa terledikleri o günlerde, Adalet Bakanlığı kütüphanesinin pencerelerinde güneş yavaş yavaş kaybolurken uzun bir masa etrafına sıralanmış kalabalık bir grup çalışmalarına devam etmekte ve üzerlerine aldıkları vazifeyi bir an evvel bitirmeğe uğraşmaktaydılar. İsim yapmış hukukçulardan müteşekkil bu topluluk içlerinde üç Bakan da bulunuyordu. Yüksek Soruşturma Kurulu ile Yüksek Adalet Divanının çalışmaları hakkında gerekli Usul Kanununu hazırlamakla meşguldüler. Komisyon, çalışmalarına ara vermedi. Dört gün, gece geç vakitlere kadar yapılan çalışmalar neticesinde özel Usul Kanunu hazırlandı ve Millî Birlik Komitesine sunuldu. Kanunun hazırlanmalında her şey inceden inceye düşünülmüştü. Sabıkların duruşmalarını ya-

pacak Yüksek Adalet Divanı dokuz kişiden kurulacaktı. Bunlardan üçü Yargıtay üyesi olacaktı. Diğer üçü askeri hakimlerden, öbürleri de Danıştaydan seçilecekti. Yüksek Adalet Divanının altı tane de yedek Üyesi bulunacaktı, Bu seçim Bakanlar Kurulu tarafından yapılacak ve Milli Birlik Komitesinin tasvibine sunulacaktı. Yüksek Adalet Divanı üyelerinin seçimi yapıldıktan ve seçim onaylandıktan sonra bunlar (n azli veya değiştirilmesi mümkün olmıyacaktı. Soruşturmayı yürütecek olan kurul ise otuz kişiden müteşekkildi. Hazırlanan Usul Kanunu çerçevesinde Yüksek Soruşturma Kurutu ilk tahkikatı yapacaktı. Tahkikatı yürütecek olan bu kurula, sorgu hakimlerine tanınan haklar tanınmıştı. Tahkikatın seri ve eksiksiz yapılması için bu kurul aralarında tali komiteler kurabilecekti Tali Komiteler tahkikatı türlü yönlerden yürütecek ve herbirinin elde ettiği neticeler bir araya getirilerek Yüksek Adalet Divanına sevkedilecekti.

Komisyon, çalışmaları sırasında bilhassa teferruat üzerinde hassasiyetle durdu. Küçük gibi görülen, fakat tatbikatta büyük aksaklıklar çıkaracak bazı noktaların müzakeresi saatlerce sürdü. Kanun sanıklara sadece üç müdafaa avukatı bulundurmak yetkisi veriyordu. Bunun sebebi sabıkların yüzlerce avukat -tabii bulabilirlerse- tutarak işi uzatmağa yeltenmelerini önlemekti. Yüksek Soruşturma Kurulu sanıkların yakınlarının dış memleketlere gitmelerini yasak edebilecekti. Hattâ onları muayyen bir bölgede oturmaya da mecbur tutabilecekti. Bu da tahkikatın selameti ve delillerin yok edilebilme ihtimalleri gözönüne alınarak konulmuş bir hükümdü.

Dördüncü günün akşamı kanun hasırlanıp Milli Birlik Komitesine tevdi edildiğinde komisyon üyeleri derin birer nefes aldılar. Ancak derin nefes alan sadece onlar değildi. Bu işten Milli Birlik Komitesi de pek memnun olmuştu. Zira hemen her gün gazeteciler Komiteden Usul Kanunu hakkında malûmat istemekteydiler. Hazırlanan metin Komitece tetkik edilirken basına muhtevası hakkında kısa da olsa bilgi verildi. Daha sonra komitece tasdik edilerek kanun tamamen açıklandı.

Bu arada Milli Birlik Komitesi üç bakanın küçük bir seyahatini geri bıraktırıyor ve Yassıadada misafir bulunan bazı kimselerin serbest bırakılması fikrini terk ediyordu. Bu yüzden Adalet Bakanı Gözübüyük, İçişleri Bakanı Kızıloğlu ve Basın - Yayın Bakam Tarhan geçen haftanın ortasında Yassıadaya yapacakları seyahati iptal ettiler. Sanıklar soruşturmanın neticesine kadar mevkuf kalacaklardı. Zira Komite, sanıklar hakkındaki hükmü yeni kanunla kurulan mekanizmaya bırakmıştı. Sadece, belki siyasî olmayan sanıklar bir revizyona tâbi tutulacaklar ve Bakanlar o takdirde gideceklerdi.

Cemal Madanoğlu
"Ben yapmadım"..

İşte bu günlerdedir ki Başbakanlık koridorlarında, Adalet Bakanlığında uzun boylu, kıvırcık kır saçlı ve daima gülen bir adamın koşar gibi dolaştığı görülüyordu. Adam son derece hareketliydi. Yorulmak bilmiyordu. Kır saçlı zat Devlet Bakam Amil Artus idi. Yüksek Soruşturma Kurulu ve Yüksek Adalet Divanı Usul Kanununu hazırlıyan heyete dahil bulunuyordu. Ancak Artüs diğer işleri dolayısıyla heyetin çalışmalarına fazla iştirak edemedi. Artüsü yeni Anayasanın ilânı sırasında yaptığı basın toplantısında görenler Devlet Bakanının bu işlere ne kadar vakıf olduğunu derhal anladılar. Artüs Hükümetin komisyondaki bir nevi temsilcisiydi. Peki ama memleket politika hayatında adım duyuran bu Amil Artüs kimdi? Basın mensuplarından biri kalarak bu sualin cevabım aradı.

Artüs Geçici Anayasayı kendine has üslubuyla takdim etti. Basın mensupları Devlet Bakanının ağzından Geçici Anayasayı dindeliler ve notlarım alır almaz geç kalmamak İçin aceleyle Başbakanlıktan ayrıldılar.

Bir asker oğlu..

1912 yılının 8 Kasım günü Gedikpaşadaki eski bir İstanbul evinde kaymakam Osman Sabri beyin gözleri sevinçten ışıl ışıl parlıyordu. Sevincinin sebebi nur topu gibi bir erkek evlât sahibi olmasıydı. Kaymakam Osman Sabri bey ilk çocuğuna Amil adım verdi.

Hayatı çeşitli seyahatlarla geçecek olan küçük Amilin ilk yolculuğu daha 20 günlükken başladı. Babası Kaymakam - şimdi yarbaya tekabül eden rütbe- Osman Sabri bey eski bir ittihatçıydı. İttihat ve Terakki J Cemiyetinin 18 numaralı âzası olmakla her zaman iftihar ederdi. Esas sınıfı piyade olmasına rağmen kaymakam Osman Sabri bey yaptığı hizmetlere kargılık "biraz dinlenmesi" gerekçesiyle Jandarma sınıfına naklolundu ve Bursa Jandarma Kumandanlığına tayin edildi. Böylece Gedikpaşadaki eski İstanbul evinden Bursaya göç edildi.

Amil Artüsün çocukluğunun bir kısmı Bursada geçti. Küçük Amil 7 yaşına geldiğinde babası Osman Sabri beyi kaybetti. Babasını «kaybettiği yıl ilk tahsile başladı. Annesi oğlunu evlerinin yakınında bulunan Hoca Alizade mektebine kaydettirmişti.Küçük Amil bu mektepte fazla kalamadı. Zira ikinci sınıftayken Yunan Orduları Bursayı işgal etmiş Ve mektep kapanmıştı. Âmil Artüs o günleri hâlâ dünmüş gibi hatırlar ve hayatının en acı hatırası olarak vasıflandırır.

Bir gün öğle vaktine doğru Amil ile sınıf arkadaşları bir Yunan taburunun mekteplerine doğru geldiğini gördüler. Hocaları gözleri yaşararak çocuklara döndü ve "Artık her şey bitti" dedi. Yorgun Yunan taburu Hoca Alizade okulunun eski binasının önünde durdu. Küçük mektepliler Yunan askerlerine korkuyla bakıyorlardı. Bazıları ağlamaktaydı. Bu sırada mektebin müdürü sınıfa girmiş, talebelere evlerine gitmelerini, artık okula gelmemelerim, okulun tatil olduğunu söylemişti. Talebeler tatil müjdesine rağmen sevinememişlerdi. Küçük Âmil gözleri yaşararak eve dönmüş ve annesinin kucağına atılarak hıçkıra hıçkıra atlamıştı. Amilin yemden okula başlaması uzun sürmedi.. Hoca Alizade okulunun hocaları birleşmişler, eski bir köşkü kiralamışlar ve hususi bir okul açmışlardı. Türk ailelerinin çocukları ayda 50. kuruş ücretle tahsillerim burada tamamlıyacaklardı. Küçük Amil yemden çantasına kitaplarını koydu yem «kuluna koşarak gitti.

Bu arada talih küçük Amile hiç mi hiç gülmüyordu. Annesini de kaybetmişti. Evin tek erkeği kalmıştı. Evde büyükannesiyle kızkardeşi vardı. İstanbulda olan dayısı işgal dolayısıyla gelemiyordu. Aile erkeksizdi. 10 yasında Amil, evin reisi ve erkeği oldu. Üzücü işgal günleri birbirini takip etti. Küçük Âmil okula devam ediyor ve acı günlerin bitmesi için dua ediyordu. Nihayet bir gün Türk Ordusu Bursa kapılarına dayandı. Sabahtan başlayan mücadele ikindiye doğru Türk Ordusunun zaferiyle nihayetlenmiş, Şükrü Naili Paşanın kumandasındaki Türk Birlikleri Bursaya girmişlerdi. Küçük Amil için bu kurtuluş günü hayatı boyunca unutamıyacağı bir başka gün oldu. Sabah top sesleriyle uyanıp durumu büyükannesinden öğrenmiş, bütün bir gün merak ve heyecanla neticeyi beklemişti. Türk askeri Bursa sokaklarına girip te ay - yıldızlı bayrak Bursada dalgalanmaya başladığında her Türk çocuğu gibi o da sokağa fırlamış, muzaffer ordumuzu çılgınca bir sevine içinde karşılamıştı.

Yunanlıların çekilmesinden birkaç gün sonra İstanbulda bulunan dayısı Bursaya geldi. Küçük Amil için yeni ve iyi günler başlıyordu. Ne var ki sevinci çok uzun sürmedi. Dayısının gelişinden 15 gün sonra Amil büyükannesini kaybetti. Artık Bursada kalmak için bir sebep yoktu. Dayısı Amili ve kızkardeşini alarak baba yadigârı evi kiraya verdi ve İstanbula dönüldü.

İnkılâplar yuvası...

Cağaloğlunda küçük bir eve yerleşen dayı ve yeğenler Üç kişilik küçük bir aile teşkil ettiler. Amilin dayısı bekardı. Bir sıhhiye memuruydu. Sabah işe gidiyordu. Akşamdan ertesi günün yemeklerim hazırlıyor ve Amili bunların pişmesine nezaret etmesi için bırakıyordu. Bu yüzden Amil Artüs çok iyi yemek pişirmekte ve yemek hususunda son derece geniş bilgi sahibi bulunmaktadır.

Küçük Amil yarım kalan tahsilini tamamlamak üzere şimdiki İstanbul Kız Lisesinin bir kısmım teşkil eden Büyük Reşit Paşa Numune mektebinin beşinci sınıfına yazıldı. Burada iki yıl okuyarak ilk tahsilini ikmal etti.

Küçük ailenin dar geliri Amilin tahsiline devamı için bir okula parasız yatılı olarak verilmesini gerektiriyordu. Amil İstanbul Muallim Mektebinin müsabaka imtihanlarına girdi ve kazandı. İşte bu hâdise Âmilin hayatında yeni bir devrin başlangıcı oldu. İbrahim Alâeddin Gövsanın müdür olduğu Muallim Mektebi Âmilin bir inkılâp çocuğu olarak yetişmesinin sağladı. Burada okuduğu müd det zarfında küçük Amil çok şey öğrendi ve fikri inkişaf kaynağı bu *feyz* yuvası oldu.

Muallim Mektebinin öğretmenleri kıymetli kimselerdi. İbrahim Necmi Dilmen, Hilmi Ziya Ülken, Sadiettin Celâl, Fizik hocası Harun Reşit **bey,** Nebatat hocası Seracettin 'pey Âmil Artüsün halâ unutamadığı ve isimlerini saygıyla, sevgiyle andığı kimselerdir.

Mektepte, her pazartesi günü tanınmış ilim adamları tarafından konferanslar verilirdi. Küçük Âmil Mazhar Osmanı, Süleyman Nazifi hep bu konferanslarda tanıdı. Konferansların konusu umumiyetle edebi ve tıbbi olurdu.

Atatürk İnkılâplarını Âmil bu mektepte takip etti. O dördüncü sınıftayken Harf İnkılâbı oldu. Her Türk çocuğu gibi Âmil de yeni harfleri çabuk ve severek öğrendi.

Muallim Mektebini 17 yaşında, **1929** yılında bitirdi.

İlk memuriyete

Genç Âmili şimdi yeni bir hayat bekliyordu. İnkılâplar yapılmış, yeni bir Türk Devleti dev adımlarla Batı dünyasına yetişmek için çalışmağa koyulmuştu. Genç öğretmen Cumhuriyetin irfan ordusuna katıldı. İnkılâpları memleketin her tarafında yaymak, kökleştirmek lâzımdı. Âmil Bakanlıkça Boluya tayin edilmiş, Bolu Maarif Müdürü tarafından da hayat şartları daha düzgün olan Düzce kazasına Verilmişti. Genç öğretmen ilk vazifesine Düzcenin Azmi Milli mektebinde başladı. Diğer arkadaşları da kendisi gibi genç ve inkılâpçı hocalardı. Bütün gayretleriyle çalışıyorlar ve gençlerin Atatürk inkılâplarına bağlı ve inanmış olarak yetişmeleri için ellerinden geleni yapıyorlardı. Genç Öğretmenlerin işi gündüz ders vermekle bitmiyordu. O sıralarda gece kursları açılmış, vatandaşlara yeni harflerle okuma yazma öğretilmeğe başlanmıştı. Gece kurslarını da genç öğretmenler idare ediyordu. Tam üç yıl böyle **geç»**ti. Genç Öğretmen bu arada lise kitaplarını almış ve çalışmağa koyulmuştu. Gayesi lise imtihanlarını verip yüksek okula devam etmekti. Genç Amil ayrıca edebiyata olan merakım da boş zamanlarında gideriyor ve bol bol edebiyat tarihiyle divan edebiyatı okuyordu. Bu çalışmaları sırasında kendisine en çok yardımı dokunan zat, eski müdürü İbrahim Necmi Dilmendi. İstanbulda bulunan Muallim Mektebi Müdürü güzide talebesine mektupla dersler veriyor, Âmilin mektupla sorduğu birçok şeyi bıkmadan usanmadan aynı şekilde cevaplandırarak genç talebesinin yetişmesinde büyük rol oynuyordu.

Genç Âmil 1932 - 33 yılı döneminde lise bitirme imtihanlarım başarıyla verdi. Lise bitirme imtihanlarını verirken bir yandan da Edebi-

Amil Artüs talebelik yıllarında arkadaşlarıyla
Sınıfın en küçüğü

Baş Rejisör: Celâl Bayar

On seneden beri çok kimsenin bildiği ve on senenin sonunda herkesin anladığı hakikat sudur ki D.P. Türkiyesinde, Menderes dahil her şey boşluğuna ağır re çalımlı pozlar altında gizleyen, ne düşündüğü asla belli olmayan, memnuniyetini ve memnunsuzluğunu aynı yüz hatlarıyla ifade eden göbekli, gerdanı sarkmış, eli lekeli, seksensekiz kaşlı, yetmişaltı yaşında bir adamın eseridir. Bu adam sakıt. Cumhurbaşkanı Celâl Bayardır. Bir hakikati gizlemeye lüzum yoktur: İdareleri altındaki devirlere şahsiyetlerinin damgasını vurabilenler "Kuvvetli Adam'lardır ve Celal Bayar bir "Kuvvetli Adam" dır. Nitekim, iktidardan uzaklaştırıldıktan sonraki tutumu da eski Cumhurbaşkanının bütün o güruh arasında aklını başında muhafaza edebilen tek insan olduğunu ve ipleri elinde bulundurduğunu ortaya koymuştur. Gerçi geçen on sene içinde Bayarın komiteciliği, melaneti, bir profesyonel caninin soğukkanlılığına sahip olduğu hep söylenmiştir, ancak onun yaratıp meydana saldığı Menderes bir kuyruklu yıldızın gözleri kamaştıran geçici parlaklığına malik bulunduğundan zihinlerde bir tereddüt daima baki kalmıştır. Hele Menderesin zaman zaman hakiki "Kuvvetli Adam" ın kendisi olduğuna bizzat kendisini inandırması iki baş arasındaki münasebetlerin mahiyetini karıştırmıştır. Ama şimdi her şey açılmış, bütün sisler kalkmıştır.

Bayar, hayatının hiç bir anında samimi olmamış, kapkara vicdanının esiri kalmıştır. Korkunç derecede cahil bulunduğundan -kendisini iyi tanıyan bir eski dostunun tabiriyle "Bayar, Battal Gazi dahil, hayatında iki bin sayfa kitap okumamıştır"- içinde yanan ihtirası daima hile yoluyla, aldatma yoluyla, hulul yoluyla, fitne ve fesat yoluyla tatmine uğraşmış, arzuladığı kudreti eline geçirdiğinde bir tek ideal tanımıştır: Bu kudreti kaçırmamak! Bayarın hayatının talihsizliği, kendiliğinden, La Fontainein meşhur hikâyes indeki öküzle yarışmaya kalkan kurbağanın vaziyetine düşmesidir. Hiç bir şekilde mukayesesine imkân bulunmadığı halde, Bayar bir muayyen basamağı tırmandıktan sonra kendisini daima İnönüyle yarış halinde tahayyıl etmiş ve bütün politikasını ona göre ayarlamıştır. Gerçi İnönü o kendisine has babayani ve kalender haliyle "sözde rakip" inin bu hevesini asla ciddiye almamış, her zaman gülmüş geçmiştir ama bu bile Bayarın hiddetini kine çevirmiş ve eski komiteciyi ıslah olmaz bir "İnönü kompleksi" nin içine getirip bırakmıştır. Bayar bir defa Atatürkü, bir defa Türk milletini aldatmaya muvaffak olmuştur. Gerçi Prof. Afet İnan gibi Atatürkün yakınları Atatürkün, milletin

C. Bayar
Tek ideali: Şampanya

nabzını yoklamakla mahir kimseler ise Türk milletinin aslında Bayara hak ettiği nota verdiklerini tesbit etmişlerdir.

Bayarın hikayesi bu iptidai insanın hikâyesidir. Bütün meziyetleri -elbette çeşitli meziyetleri vardır- hep insanlığın ilk günlerinde, demir veya tunç devrinde sahiplerine başarı sağlayan meziyetlerdir. Bunlara yırtıcı ve vahşi bir hayvanın meziyetleri de denilebilir. Kafasında basit, fakat muayyen bir plân, yüreğinde bu plânı tatbik için istisnasız her vasıtanın mubah olduğuna dair bir inanç, mânevi tek bağ, tek mâni tanımaksızın Bayar on sene içinde Türkiyeyi namusun garabet sayıldığı bir bekle haline getirmek için elinden geleni yapmışta:. Eski Cumhurbaşkanı bütün politikasını iki başlı bir sisteme dayamıştır: Bedelini ödedikten sonra satın alınmayacak insan yoktur, menfaatle yola gelmeyen ise mutlaka sopayla muma çevrilir! Sistemin zaman zaman büyük başarıyla işlediği muhakkaktır. Ama Bayarın o iptidai kafasıyla bir türlü anlamadığı "namusla aydın" ın mukavemeti olmuş, nitekim en sonda "namuslu aydın" Bayarın iskambil kâğıdından şatosunu bir fiskede tarumar edivermiştir.

Bayarın D.P. yi memlekete hizmet gayesiyle kurduğunu, muhalefeti memlekete hizmet gayesiyle yaptığını, iktidarda memlekete hizmeti bir an kafasından geçirdiğini sanmak hayaldir. Eski Cumhurbaşkanı, Çankaya yolunu içinde şahsi ikbalini tatmin gayesiyle tırmanmış, Çankayada o ikbali devam ettirmek için oturmuştur. Hayatının her hangi bir anında bu sefih ihtiyarın kalbinde bir ışığın yandığım sanabilmek için mutlaka deli olmak lâzımdır. Her İptidai insan gibi Bayarın bütün ideali sefahat olmuş, sadece gösterişe merak sarmış, ancak eğlence âlemlerinden zevk almış, lüks ve ihtişamdan başka put tanımamış, bir Deli İbrahimden farksız davranmıştır. Nitekim hayatta en sevdiği, tuttuğu insanlar kendisine Sultan muamelesi yapan insanlardır. Siyasi ahbapları ise şarkın en müptezel istismarcılarndan ibaret kalmıştır. Düşünmek lâzımdır ki bu zat politikayı bile binbir gece âlemleri vasıtasıyla yürütmeye kalkışmışta. Buna mukabil batının tek politikacısı Bayara iltifat etmişi zaten Dayardan da bir yakınlık görmemiştir. Bayana Dell İbrahimden farkı onun muvazenesiz kafası yerine, omuzlarının üstünde son derece muvazeneli, tertipli, sağlam bir kafa taşımış olmasıdır. Eski Cumhurbaşkanının Boncuklu İbrahimi, talihsiz Adnan Menderes olmuştur.

Menderes olmasıydı Türkiye bu hale gelir miydi? Muhtemelen hayır. Ama Bayar olmasaydı Menderes de, Türkiye de bu hale gelmezdi. İşte, muhakkak olan budur.

Menderesin Dramı

0n yıllık D.F. İktidarı boyunca bir adam, bütün fenalıkların altında kozası bulunduğu halde geniş bir müsamahadan ve kendisine açılan krediden faydalanmıştır. Müsamaha herkesten çok basından gelmiş, krediye ise bizzat İsmet İnönü dahi iştirak etmiştir. Adam en sonda her türlü müsamahanın hududuna aşmıs ve krediyi son meteliğine kadar harcamıştır. Bu adam, herkesin görülmemiş zevkle dediği gibi "Sabık Başbakan" Adnan Menderestir. Yokuştan aşağı bir kere yuvarlandıktan sonra kendisini toplamak için gerekil iradeye sahip bulunmaması Menderesi bir günah çığının çekirdeği olarak getirip Yas nadanın sıcaktan yanan sahillerine bırakmıştır.

Sabık Başbakanın yüreğinin, hayatının hiç bir anında bu memlekete hizmet ateşiyle yanmadığını söylemek haksızlıktır. Menderesin dramı hakiki kabiliyetlerinin üstünde bir role çıkmış olması ve başarısızlıkların yükü altında ezilmiş bulunmasıdır. Talihsizliği ise bu rolü Bayar gibi bir rejisörün idaresi altında oynamaya mecbur kalmasıdır. Türkiyede bir İnönü-Menderes kombinezonunun mahut Bayar-Menderes kombinezonundan farklı neticeler vereceğini şu geçen son on yıl boyunca bir çok kimse düşünmüş ve bunda şüphesiz yanılmamıştır. Genç politikacılar arasındaki rekabet İnönüyü, İktidardayken Menderesin kabiliyetlerini sezmekten alakoymuş, buna makabil Aydın milletvekilini Bayar ele geçirerek onda elbette doğuştan mevcut bütün kötü istidatları, zaafları, adi tarafları alabildiğine körüklemiş re bugünkü siyasi mevtayı meydana getirmiştir.

Menderesin dramı, upuzun yıllar üçüncü sınıf bir politikacı olarak köşesinden memleketin siyasi hayatını seyrederken kendi kendisini yemesiyle başlar. Tek parti sisteminin bütün çirkin taraflarım Meclis koridorlarında müşahede fırsatını bulmuş, insan ruhunun adiliğine orada mim koymuştur. Menderesin politika tecrübesi bundan ibaret bulunduğa içindir ki -otuz yıllık milletvekilliği sırasında otuz kitap okumamış, bir tek yabancı gazeteyi devamlı şeklide takip etmemiş, Başbakan olmadan hudutlarımızın dışına çıkıp dünya görmemiş, bütün kültürü kulaktan dolma bilgiden ibaret kalmıştır- iktidara geldiğinde insanların, sadece alçaklıklarına dayanılarak nasıl memleket idare olunabileceği hususundaki ihtisasını tatbik mevkiine koymuştur.

"Hiç kimse uşağı için büyük adam değildir" derler ve bu ota doğrudur. Her büyük adamın mutlaka bir aksak yanı bulunduğundan ve inaklar ömürlerinin yirmi dört saatinde efendilerinin dizi dibinde oldukları için kimsenin görmediği

A. Menderes
Kurnazlık sökmedi

bu yanı gördüklerinden kendi dar, basit mantıkları içinde onları küçümserler. Menderes böyle bir ruh haleliyle evvelâ Atatürkü, sonra İnönüyü seyretmiş, yapılanları doğil de yapılmayanları kaale aldığı için "Ah, bu kudret bende bulunsaydı şu canım vatanı mamureye çevirir, onu saadete garkeder, bütün aksaklıkları düzelterek Türkiyeyi cennet haline getirirdim" demiştir. Menderesin bu arzusunda samimi olduğundan şüphe için hiç bir sebep yoktur. Devlet idaresini çocuk oyuncağı kadar basit bir iş anan sabık Başbakan Hızırın sopası omuzuna değmişçesine bir gün kendisini o hayal ettiği kudret mevkiinde bulunca en iyi niyetlerle kollarım sıvamış, içinde bir Herkül kuvveti hissettiğinden dağları devirmeye kalkışmıştır. Halbuki devlet idaresinde karşısına çıkan ilk müşkül bu zeki adama dağ değil, çam devirmekte olduğuna hissettirmişti. İşte o günden itibaren Menderes, üstünde Sayarın, yanında meşhur "Etraf" m telkiniyle başarısızlığının sebebini kendi şahsi kifayetsizliğinde değil, rejimin tabiatında arama yolunu tutmuş ve yolun sonunda dünyanın en mülevves günahlarıyla yüklü halde felaketiyle burunburuna gelmiştir. Bir taraftan Bayar, bir taraftan «Etraf» Bk başarısızlıklardan bu yana sabık Başbakana otoriter bir idarenin faziletlerini terennüm etmiş, ona Atatürkün de, İnönünün de ne yaptılarsa hep o idare sayesinde yaptıklarını anlatmışlardır. Zaten basit kültürü, zayıf karakteri kendisini o yana ittiğinden Menderes kına zamanda "memleketin saadeti" parolasını platonik bir parola haline getirmiş ve keyfi idarelerin en adisini kurmuştur. Gene basit kültürü ve zayıf karakteri dolayısıyladır ki sabık Başbakan hususi hayatım devletin bir parçası haline getirmiş, şahsına ait bir takım dedikoduların asılsızlığını ispat gayretiyle bırakınız bir Başbakanı, ' en süfli bir evli erkeğin tenezzül etine diği tarzda gürültülü, alayişli çapkınlık hikâyelerinin yayılması için elinden geleni yapmıştır.

Bugün, her şeye rağmen Menderese karşı yüreklerde Bayara da, sabık Başbakanın suç ortaklarına karşı da duyulmayan bir acuna hissinin yer alması onun böyle bir dramın kurbanı olduğunun bilinmesi dolayısıyladır. Bayar ve ötekiler başka rejimlerde birer sınıfın ötesine yükselemezlerdi Menderes, değişik şartlar altında, ömrü boyunca içinde çarpışan insani taraflarıyla hayvan! taraflarından birinciyi galebeye ulaştırabilirdi. Şimdi ikincinin zaferi kazanması neticeni dünyanın en tehlikeli mahlûğu hafine gelmiş Menderes kaderin alnına yazdığı yazının icabına sonuna kadar katlanacaktır.

yet Fakültesinde Orta Okul edebiyat öğretmenliği ehliyet imtihanına girdi ve kazandı. Profesör Köprülünün de dahil olduğu heyet, genç adamın azmine hayran kalmıştı. Diplomalarını koltuğuna sıkıştıran Amil, Milli Eğitim Bakanlığına müracaat etti. Eskişehir Lisesi Türkçe öğretmenliğine tayla edildi. Bu vazife genç Amili manen olduğu kadar maddeten de huzura kavuşturdu. O tarihe kadar 43 lira olan maaşı 86 liraya yükselmişti. Genç öğretmen adetâ şaşırmıştı. Bu kadar parayı ne yapacağını kestiremedi.

Eskişehirde geçen bir yıl Amili hayatta biraz daha pişirdi. İstediklerine kavuşabilmek için vatani vazifesini tamamlamayı düşündü ve o yıl askere gitti.

Genç öğretmen vaktini boş geçirmemiş, askere giderken İstanbul Hukuk Fakültesine kaydolmuştu. Askerlik süresince derslerine hazırlandı ve o yıl birinci sınıftan ikinci sınıfa geçti. Amil terhis olduğunda Hukuk Fakültesi ikinci sınıf öğrenci-

Eğrisi doğrusuna...

Genç öğretmenin Fakülteye devam edebilmesi için İstanbulda kalması lâzımdı. Eskişehirden İstanbula naklini istedi. Talih Amile gene yardan etmedi ve kendisini "sen Düzceyi ibilirsin" diyerek Düzcede açılan orta okula tayin ettiler. Çar nâçar gene ilk memuriyetine başladığı memlekete döndü. Cam sıkılmış, tösü: arkada bıraktığı Fakültede kalmıştı. Devam edemiyeceğine üzülüyor, elinden bir şey gelmediği için de iki misli sıkılyordu. Ne var ki, genç Amili Düzcede bekleyen yeni, yepyeni bir macera vardı. Genç öğretmen Düzcede eşi Muammer hanımla tanışacak ve "her işte bir hayır vardır" sözünün doğru olduğuna bu mesut karşılaşma sonunda bir kere daha inanacaktı. Muammer hanım Çapa öğretmen okulundan mezundu. İki genç Düzcede tanıştılar ve nişanlandılar. Evlenmeleri ise bir hayli sonra oldu. Bir yıl Düzcede kalan Amil dayanamadı ve Bursadaki baba yadigârı evi satarak tahsiline devam kararını verdi. Ev satıldı. Eline gecen birkaç kuruşla Amil Fakülteye devama başladı. Ancak para pek farla dayanmadı. Azalmağa yüz tutunca bir işe girmek icap etti.

Babıâli esnafı...

Edebiyata olan merakı genç adamı Babıâliye doğru itti. Bir dostun tavsiyesiyle Halit Ziya Uşaklıgil ile Selim Ragıp Emecin sahibi bulunduğu Son Posta gazetesine Adliye muhabiri olarak girdi. Bir yandan fakülte, bir yândan gazete.. Genç adam her ikisini de muvaffakiyetle yürütüyordu. Nihayet Hukuk Fakültesini pekiyi dereceyle bitirdi. Avukat olmak istiyordu, staja başladı. Fakültedeyken kendisine çok yardımı dokunan, kendisini çok seven hocası Ebulûla Mardin genç stajyeri yalnız bırakmadı. Amille meşgul olmakta devam ediyordu. Bu arada Amili, kayınpederi olan ve Necmettin Molla adıyla tanınan eski Adliye Nazırlarından Necmettin Kocataşlâ tanıştırmıştı. İki ilim adamı genç hukukçudaki üstün zekâ ve kabiliyeti sezmiş, ona ellerinden geldiği kadar yardım etmeği bir vazife bilmişlerdi. Necmettin Molla genç Amili himayesine aldı. Bu sırada Adalet Bakanlığı Avrupaya talebe göndermek için müsabaka imtihanı açmıştı. Amilin buna girmeğe niyeti yoktu. Bir an evvel stajını bitirip hayatını kazanmak gayesindeydi. Ama Necmettin Molla ile Ebulûla Mardinin ısrarlarına dayanamadı ye imtihana girerek kazanan dört kişiden biri oldu. Diğer kazananlar şimdiki Adalet Bakam Abdullah Gözübüyük, Temyiz 6. Ceza Dairesi Reisi Ekrem Türemen ve Siyasal Bilgiler Fakültesi Profesörlerinden Fikret Arıktır. Böylece dört genç Lozana yollandı. Amil burada Hukuk doktorasını tamamladı. Fransanın Almanlar tarafından işgal edildiği sırada tahsilini bitirdi ve Türkiyeye döndü. Kendisini senelerce bekleyen yefakâr nişanlısıyla Amil Artüsün evlenmeleri bn yıla rastlar.

Amil Artüs
İyi bir *baba*

Evvelâ İstanbulda İcra Hakimliğinde, sırasıyla, Ticaret Mahkemesi âzalığı ve 10. Hukuk hakimliğinde bulundu. 1947 yılında Hukuk hakimiyken Adalet Bakanlığı tarafından Hukuk Usulü Kanununun hazırlıklarında bulunmak üzere Ankaraya davet edildi. Kanunun hazırlanmasıyla vazifeli komisyonda 5 ay çalıştı. Bu vazifesi bitince Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Umum Müdürlüğüne tayin edildi. Bu sırada Adalet Bakanı Şinasi Devrimdi.

Adalet Bakanlığında Fuat Sürmenle, Halil Özyörükle, Rüknettin Nasuhioğluyla çalıştı. Bu arada muhtelif mesleki konferanslar için dış memleketlere gönderildi. 1960 de UNESCO nun "Dünya Telif Haklan" nı hazırlayan komitesinde vazife aldı.

1952 yılında Amil Artüsün Adalet Bakanlığı Müsteşarlığına tayini bahis konusu oldu. Bu hususta hazırlanan kararname yüksek tasdike iktiran etmek üzereydi. Ancak D. P. ileri gelenleri Artüsün partilerine olan bağlılık derecesini iyi bildiklerinden kararnameyi geri çevirdiler ve Artüsü Yargıtay üyeliğine naklettiler.

Artüs aralıksız olarak sekiz yıl Yargıtay üyeliği yaptı. Yargıtay Başkanlığına hak kazandığı halde, aynı politik düşünceyle D. P. ileri gelenleri saçları kırlaşmış hukukçunun önünde barikatlar kurdular. Hele son senelerde Yargıtay ikinci Başkanlığına Artüsü getirmemek için bu makamı beş ay boş bırakmaları duyulmamış bir şeydi,

Artüs UNESCO komitesinden sonra ikinci defa Amerikaya vazifeyle yollandı. Ancak verilen vazifeyi D.P. ileri gelenleri bilseydi herhalde bu iş de geri kalırdı. Artüse "Amerikada hakimlerin statüsü" ve "Amerikada kanunların Anayasaya aykırılığının mahkemelerce ve yüksek mahkemece tetkiki" konusunda iki rapor hazırlaması görevi verilmişti. Devlet Bakanı bu tetkiklerinin şimdi pek çok işine yaradığım söylemekte ve tatlı tatlı gülümsemektedir.

Oldukça uzun boylu, kıvırcık kır saçlı Devlet Bakanı iyi bir aile babasidir. Eşi Muammer Artüs eski bir öğretmendir. Sakin ve muntazam bir hayatı olan Amil Artüsün iki kız çocuğu vardır. Tiyatroya aşırı sevgisi olan Devlet Bakanının en çok sevdiği şeylerden biri, gece yorgun argın eve geldiğinde eşinin okuduğu günlük gazeteleri dinlemektir. Eşi devlet işlerine son derece meraklı bir hanımdır. Amil Artüs Bahçelievlerde oturmaktadır. Evi kendisinindir ve bankaya borçludur.

Aynı tip insanlar

Bu ucun boylu, kıvırcık saçlı adam haftanın basındaki gün öğleden sonra Başbakanlığın mermer merdivenlerini tırmanırken görüldü. O gün o merdivenleri tırmanan tek adam o değildi. Kabine toplantısı vardı ve Bakanlar kırmızı plakalı arabalarıyla teker teker geliyorlardı.

Bu yeni simaları seyredenler Bakanlarda müşterek bazı taraflar, vasıflar Bezmekte gecikmediler. Hepsi dürüstlükleriyle tanınmışlardı ve on yıllık D.P. iktidarı sırasında namuslarım da, vekarlarını da, haysiyet lerini de pek ala muhafaza etmişlerdi. Elbette ki "zorladılar da V.C. ye girdim", "ne yapayım birader, parayı vermeseydim müessesemi yıkacaklardı", "ah, beni çiğ çiğ yemeğe niyet etmişlerdi, o vazifeyi bu yüzden kabul ettim" feryatlarının yükseldiği bugünlerde yeni Bakanlar hakiki vaziyetin hiç de böyle olmadığım ispat eden şahıslar arasından seçilmişlerdi. Nitekim haftanın basındaki gün kabine toplantısında bu Bakanlar Yüksek Soruşturma Kuruluna tıpkı kendileri gibi adamlar tayin ettiler.

Doğrusu istenilirse bir bakıma "devşirilerek" bir araya getirilmiş kabinenin üyelerinin şahsiyetleri dahi idareyi ellerinde tutan askerlerin meharetlerinin de, kültürlerinin de, aklı selimlerinin de delilini teşkil etti. Bir Amil Artüsü, Bir Şefik İnanı, bir Ekrem Alicanı, bir Daniş Koperi, bir Nüzhet Karasuyu, bir Muhtar Uluatayı, bir Cahit Talası kendi köşelerinde keşfetmek ve sonra hepsini bir araya getirip çalışmalarını sağlamak..

Haftanın başındaki gün başkentte, Başbakanlığın önünde yeni Bakanları sevgi dolu gözlerle seyreden bir gazeteci "İşte, askerî plân dediğin de budur" diye mırıldanmaktan kendisini alamadı.

"Adalar sahilinde bekliyorum"

Ankarada bu hafta bütün bunlar cereyan ederken İstanbulun bir kaç mil açığındaki meşhur Yassıadada bambaşka bir hayat devam ediyordu. Eski devrin mesulleri ve onların yardakçılarından bir kısmı gece ışıkları artık hür insanların yaşadıkları diğer adalardan ve karşı sahillerden görünen Yassıadada toplanmışlardı. Hakikaten geçen haftanın sonunda Koraltan ve Zorlu ile D.P. iktidarının son partisi de hayırlısıyla Etimesgut tan uçaklara bindirildikten sonra Harbiyeliler ve bilhassa Okulun son derece nazik komutam Müçteba Özden ile Kurmay Başkanı Teyfik Ercan rahat bir nefes aldılar. Doğrusu istenilirse Okulun bütün düzeni altüst olmuştu ve genç talebeler birer sinir küpü kesilmişlerdi. Sılaya gitme zamanı geldiği halde hiç biri yârinden ayrılmak istemiyor, sabıkları beklemeyi her şeye tercih ediyordu. Bir tek çare vardı: Sabıkları Ankaradan uzaklaştırmak! İki hafta boyunca, işte bu yapıldı.

Sabıklar Ankaradaki son günlerinde rahata alışmışlardı, Öğretmenler gazinosunda yan gelip oturuyorlar, içinde yaşadıkları yerin bir askerî okul olduğunu dahi unutuyorlardı. Hele Zorlunun öylesine laubali bir hali vardı ki.. Bu yüzdendir ki Yassıadaya sevklerine tekaddüm eden günlerin birinde Albay Özden nihayet mevkuf vaziyette olan sabıklara unutamayacakları bir ders, verdi. Okul komutanı her, gün yaptığı gibi o sabah da mevkufları ziyaret etmiş, ihtiyaçlarını ve hatırlarını sormuştu. Okulda adetti, Komutan bir yere girdi mi ayağa kalkılırdı. Fakat sabıklar hiç aldırmamışlar, arkalarını dönüp oturmuşlardı. Hatta öylesine küstah bir eda takınmışlardı ki o son derece nazik ve kibar Albay Özdenin bile tepesi atmıştı. Okul Komutanı ertesi sabah gazinoya tekrar gitti. Yapacağım aklına koymuştu. Tabii sabıklar gene aldırmadılar. Albay Özden sert bir sesle "Bana bakın" dedi, "Ben bu Okulun Komutanıyım. Bana değil ama, işgal ettiğim makama saygı duymakla mükellefsiniz. Eğer burada size efendi muamelesi ediyorsak bu, bizim efendiligimiz yüzündendir. Harb Okulunda Komutan bir yere girdi mi, ayağa kalkılır. Kalkın ayağa!" Sabıklar, yüzleri sapsarı ayağa fırladılar ve dimdik durdular. Albay Müçteba Özden ancak ondan sonra "davetsiz misafirler"iyle konuştu, ihtiyaçlarını sordu. Fakat konuşacak halleri mi kalmıştı? Mamafih, Yassıadaya gidinceye kadar sabıklar aldıkları dersi unutmadılar ve Komutanın her ziyaretinde bu en basit nezaket kaidesini, ayağa kalkma vazifesini yerine getirdiler.

Mamafih, Yassıadada disiplin daha gevşek tutulmadı. Gerçi adada-

H. Polatkan H. Şaman

Aşıkdaşlar

ki hayat, aynı zevatın gazeteciyle, subayla, talebeyle doldurttuğu hapishanelerdeki hayatın yanında cennet hayatından farksızdı.. Ama sabıkların bir muhit değiştirmiş oldukları da kendilerine hissettirildi. Mesela aileleriyle mektup yoluyla temas ediyorlardı. Aileler mektupları Kasımpaşadaki deniz üssüne teslim ediyorlar, üsten bunlar Adaya sevkediliyordu. Cevaplar da aynı yoldan ailelere ulaştırılıyordu. Muhabere özel bir askerî motörle temin ediliyordu. Mektupla beraber çamaşır veya şahsi eşyalar da kabul olunuyordu. Geçen haftanın içinde bir gün bir mektup reddedildi. Sebebi eski harflerle yazılmış olmasıydı. Mektuplar kon-

Sanıkların Muhakemesi

Dr. Cemal AYGEN

Geçici Anayasanın ilanından beri halk efkârını bilhassa yakından ilgilendiren husus, sakıt ve sabık iktidar mensuplarının nasıl, ne zaman ve nerede muhakeme edileceklerıdir. Geçici Anayasa ilân edilmeden imce bu sanıkların ne seklide muhakeme edileceği bir hukukî tecessüs olmaktan ileri gidemezken, bu gün artık kurulacak tarafsız mahkemenin sekli belli olduktan sonra umumi efkâr, sanıklara isnat edilen suçların çeşitliliği ve çoklusu ile ilgilenmeye başlamış bulunmaktadır. Gazetelere enseden ve müsbet delillere isnat eder görünen iddia, itham ve ihbarlar yapılmaktadır. Şüphesiz, Geçici Anayasa ile kurulacak elan Yüksek Soruşturma Kurulu ve Divan Savcılığı bunları da nazarı itibare alacaktır. Bununla beraber basına da burada düşen çok büyük bir mesuliyet vardır. Elinde katî delil ve vesika olmadan gelişi güzel yapılacak ithamlar ileride subut derecesine varmayacak olursa, bundan hem basma olan güven sarsılacak ve hem de adalet güneşi bulutlanmış olacaktır. Bu konularda titizlikle, dikkatle ve itina ile hareket etmek vatandaş olarak hepimize düsen ehemmiyetli vazifelerden biridir.

Bu noktaya böylece işaret ettikden sonra, Geçici Anayasamızın sakıt ve sabık iktidar mensuplarının muhakemeleri için vaz etmiş olduğu esasların tetkikine geçebiliriz.

Geçici Anayasa, 5. maddesinde yargı hakkının tarafsız ve bağımsız mahkemelerce kanun sınırları içinde millet adına kullanılacağım sarih bir şeklide belirttikten sonra 0. maddesinde sakıt Cumhurbaşkanı ile Başbakan ve Bakanları, eski iktidar milletvekîllerini, bunların saçlarına iştirak edenleri yargılamak üzere bir Yüksek Adaleli Divanının kurulacağını hükme bağlamaktadır,

6. maddenin bu ilk fıkrası, suçluların kimler olduğunu tesbit etmek bakımından mühimdir. Madde, sakıt Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakanlar ve İktidar mensubu milletvekilleriyle birlikte "bunların suçlarına iştirak edenler"in de muhakeme edileceğini bildirmek suretiyle, bu sıfatları haiz olmamakla beraber, gerek Demokrat Parti teşkilâtında vazife almış ve bu fiillere iştirak etmiş olanların ve bunları matbuatta desteklemiş bulunanların da muhakeme edileceğini tesbit etmesi bakımından ehemmiyetlidir. Tesbit edilecek muhakeme usulü, hiç şüphesiz ki T. Ceza Kanunundaki iştirake müteâllik hususları mahfuz tutacaktır.

Geçici Anayasa sanıkların muhakemesi için iki yeni müessese kurmaktadır. Bunlardan birincisi Yüksek Adalet Divanı, ikincisi de Yüksek Soruşturma Kuruludur.

Yüksek Adalet Divanı adlî, idari ve askerî kazaya mensup hâkimler arasından Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine Milli Birlik Komitesince seçilecek sekiz asil ve altı yedek üyeden kurulacaktır. Burada üzerinde durmak istediğimiz iki nokta vardır. Bunlardan birincisi, yedek üyeler meselesidir.

Yedek üyeler, asil üyelerden her hangi birinin her hangi bir sebeble vazifesini yapamaması halinde onun yerini alacaklar. Vaziyet bu şekilde düşünüleceğine göre, muhakeme safahatını takip edebilmek ve hâdiselere muttali olabilmek için bu yedek üyelerin de muhakeme safahatım yakından takip edebilmeleri lâzımdır ki, bu durumun yakında tesbit edilecek olan muhakeme usulü ile temin edilmesi iktiza eder.

İkinci nokta, 6. maddenin ikinci cümlesindeki bir tâbirdir. Kurulacak Yüksek Adalet Divanına "...adli, idari ve askerî kazaya mensup..." hâkimler seçilecektir. "İdari kazaya mensup hâkimler" tâbiri sarihtir ve bundan Devlet Şûrası başkan ve azaları kasdedilmektedir. Fakat "adlî ve askeri karaya mensup" hâkimler tâbiri aynı sarahati taşımamaktadır. Zira bu tâbirin içerisine hem her iki kazan m en yüksek mevkiini işgal eden Temyiz ve Askeri Temyiz Mahkemesi hâkimleri ve hem de bu iki kazanın her hangi bir kademesine mensup hâkimler girmektedir. Demek oluyor ki Yüksek Adalet Divanına, meselâ genç bir Sulh Mahkemesi hakimi veya bir Alay mahkemesinin adlî subayı olan bir genç teğmen de alınabilecektir. Geçici Anayasanın 6. maddesinin ikinci fıkrasının bu şekilde tefsiri akla uygun gelmekte ise de gerek adli ve gerek askeri kaza neftilerinden kanunu yazanların kasdettikleri Temyiz ve Askeri Temyiz mahkemelerine mensup, yüksek dereceli hâkimlerdir kanaatındayız.

Geçici Anayasanın anlat ve sabık iktidar mensuplarını muhakeme etmek için kurduğu ikinci heyet Yüksek Soruşturma Kuruludur. Bu kurulun esas görevi, sakıt ve sabık iktidar mensupları hakkında ilk tahkikatı yaparak, haklarında son tahkikatın açılıp açılmamasına karar vermektir. Diğer bir tâbir ile, kendilerinin Yüksek Adalet Dîvanına sevk edilmelerine lüzum olup olmadığım tesbit etmektir. Bu heyet de Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine Milli Birlik Komitesince seçilecek otuz üyeden meydana gelmektedir. Yüksek Adalet Divanında iddia makamını teşkil edecek olan Başsavcı ve beş yardımcısı da bu heyet arasından seçilecektir.

Sanıkların muhakemesi meselesinde Geçici Anayasanın getirdiği özelliklerden biri de bu kanunun 18. maddesinde Devlet Başkanına tanınmış olan af hakkının, sakıt ve sabık iktidar mensupları hakkında kullanılmayacağını bildirmiş olmasıdır. Bu fıkra çok yerindedir. Yersiz bir acıma hissine kapılmanın lüzumsuz olduğuna kani bulunan kanun vazn, tan af hakkım Devlet Başkanına vermekten çekinmiştir. Bu duruma göre, muhakeme edilip de bir cezaya mahkûm edilecek olanlar, mutlak ve mutlak surette cezalarını çekecekler ve millete on sene içkide yapmış oldukları kötülükleri bu surette ödemiş olacaklardır.

Bütün millet, bir an evvel bu suçluların muhakeme edilmesini beklemektedir ve onları sanık iskemlesinde görmekle herkes bir nebze olsun tatmin edilmiş sayılacaktır.

kontrolden geçiyordu ve kontrolü yapan Atatürk çocukları sabıkların pek düşkün oldukları arap harflerini bilmiyorlardı.

Kodamanların hayatı

Geçen hafta içinde Bayar ve Menderes adaya ilk gelişlerinde kendilerine tahsis edilen rahat odalarında kaldılar. Bayar fasla konuşmuyor, surat asıp oturuyordu. Buna mukabil Menderes alçalan re yükselen ruh haletleri arasında dolaşıp duruyor, bazen çenesi düşüyor re konuşuyor, konuşuyor, konuşuyor, bazen de sesi çıkmaz oluyordu. Umumiyetle sabık Cumhurbaşkanının istinası iyi, sabık Başbakanınki kötüydü. Buna mukabil Menderes bol bol sigara içmekte berdevamdı. Yüzlerindeki kırışıklıklar artmış, suni taraveti ortadan kalkmıştı. Bir berber muntazaman geliyor ve sabıkları traş ediyordu. Sıhhi bakımdan dikkatli bir kontrol altındaydılar. Menderesin de, Bayara da kanları tahlile tabi tutulmuş ve Menderesinkinde rahatsızlık teşhis olunmuştu. Doktorlar sabık Başbakanın değişen ruh haletini buna bağladılar. Bayarın ise hiç bir şeyi yoktu. Bünyesi mukavime benziyordu. Buna rağmen adada her türlü tıbbi müdahale için ilaçlar, aletler ve doktorlar daima hazır bulunduruluyordu. Doktorlar kara ve deniz kuvvetlerine mensup askeri hekimlerdi.

Çurcurlar

Fakat adanın asıl cümbüşlü kısmı, ikinci sınıf sabıkların bulunduğu yerlerdi. Bu sabıkların her biri bir telden çalıyor, kimi kabahatsiz olduğunu söylüyor, kimi de topyekûn kabahatli bulunduklarını itiraf ediyordu. Hepsi sıkı bir muhafaza altındaydılar ve yabancılarla ittilattan men edilmişlerdi. Bu yüzden nöbetçiler ve vazifeliler dışında adanın diğer subay ve erleriyle görüşemiyorlardı. Nöbetçiler ve vazifelilerle konuştukları ise basit ihtiyaçların hududunu aşmıyordu. Bunun sebebi subayların kendi aralarında aldıkları bir karardı. Adadan haber, havadis çıkmamasına ciddi şekilde ehemmiyet veriliyor, hiç kimse Yasamda hadiselerini dışarıya aksettirmeğe yanaşmıyordu.

Sabıklar, bir arkadaşlarını postabaşılığa, hapishanelerde kullanılan tabirle meydancılığa tayin etmişlerdi. Bu, Menderesin azılı silâhşörlerinden Osman Kavrakoğluydu. Mecliste daima ön sıralarda oturan, konuşan muhalif hatiplere rahat vermeyen, saman zaman cakalı nutuklar atan -Meclisin son celsesinde İsmet İnönüye hitaben "Asıl biz seni kurtaramayacağız! Seni biz mahkemeye vereceğiz" buyurmuştu. eski Rize milletvekili simdi süt dökmüş kedi gibiydi ve arkadaşlarına hizmet ediyordu.

Fakat sabıkların göze çarpan başka kir hususiyetleri daha vardı: Hallerine şükrediyorlardı. Hepsi, İhtilal patlak verdiğinde derhal öldürüleceklerinden korkmuşlardı. Hele bazıları halkın kendilerine karşı beslediği düşmanlığı bizzat görmüşler, bunu suratlarına yağan tükürüklerin veya sırtlarına inen yumrukların içinde hissetmişlerdi. Celal Yardımcının veya Hikmet Bayurun yüzlerinde şaklayan tokatlar bu derin kinin, hiddetin ifadesiydi. Bu bakmadan, hayatlarının emniyet altına alınmış olmasından dolayı memnundular. O kadar ki halk arasında Celal Bayarın "İstifa etmezsen seni şimdi alır, Kızılaya bırakırız" diye tehdit edilerek istifaya zorlandığı rivayetleri dolaşıyordu. Bunun aslı yoktu. Bayara, Harbiyedeki ilk günlerde istifa etmesi söylenmişi sabık Cumhurbaşkanı reddedince üzerinde durulmamıştı. Anlaşılan Bayar "müstafi Cumhurbaşkanı" olmaktansa "sakıt Cumhurbaşkanı" olmayı tercih etmişti.

Bu haftanın başında Yassıada sakinleri, sadece bir hazırlıktan pek hoşlanmıyorlardı. Adanın büyük spor salonunda faaliyet vardı. Anlaşıldığına göre sabıkların duruşması burada yapılacaktı.

Süngüsü düşenler

Sabıkların içinde en ziyade iğrenme hissi uyandıranlar ona buna mektupla başvurarak ağlayanlar, yalvaranlar, şefaat talep edenler oldu. Doğrusu istenilirse bunların sayısı adamakıllı yüksekti. Ama adada en ziyade mürekkep ve kağıt kullanan belki de eski Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürü, Menderes hayranı Altemur Kılıçtı. Tanıdığı tanımadığı herkese haber salıyor, kendisinin, suçsuz bulunduğunu, en iyi niyetlerle dolu olduğunu bildiriyordu. Canım, kendisini Yassıadada tutmakta mana mı vardı? Gerçi mektuplarda Kılıç dışarda bir basın ateşeliğini henüz talep etmiyordu ama, anlaşılıyordu ki böyle bir vazife verilse "kabul edecek"ti!

Hayret uyandıran, bu neviden yalvarmaların arkasına en ziyade sığınanların vaktiyle en müfrit davrananlar olması oldu. Bir zamanlar Menderese toz kondurmayanlar şimdi sabık Başbakan aleyhinde söyleyecek söz bırakmıyorlar, her şeyle onu suçlandırıyorlar, "istifam cebimdeydi, hemen ayrılacaktım, ama sokağa çıkma yasağından dolayı çıkamadım ki!" diyorlardı. Bu sözler Yassıadadaki vazifelilerin ve

Şiirlerimizi, yazılarımızı okuyanlar, yaptıklarımızı takip edenler bizim kanaat ve düşüncelerimiz hakkında yeter bilgi edinmişlerdi 17 yılı askın meslek hayatımızda gazetecilik tutumumuz da bellidir. Gazeteci teşekküllerine hizmetlerimiz de ortadadır. Buna rağmen AKİS'te çıkan bir yazıyı cevaplamak zorunda kaldık.

Gelelim meseleye: İçişleri Bakanı Namık Gedik, Başbakan yardımcısı Medenî Berkin teşviki ve Turhan Dilligilin maşalığı ile hakkımızda tertip düşünüldü. Ya Beynelmilel Basın Enstitüsünü takbih edecektik, ya da ölümlerden ölüm beğenecektik. Bu , Enstitünün tutumunu takbih edersek kârlı da çıkacaktık. Totodan gazeteciler tesekküllerine hisse verilecekti. Görüşmeler simdi gazetecilik yapan birkaç kişinin huzurunda ve Rüzgarlı sokakta oldu. Direndik.

Turhan Dilligil vasıtası Da de Çalışma Bakanlığına, Bölge Çalışma Müdürlüğüne, İçişleri Bakanlığına ve Ankara Savcılığına muhtelif ihbarlar yapıldı. Sendikamız teftiş gördü. Verilen raporların hepsi lehimlidedir. Mahkemeye verildik ve 21 Mayısta baskı rejimi bütün dehşeti ile devam ederken duruşma savcısının da talebi üzerine beraat ettik. Birkaç defa İçişlerine Bakanlığına, Örfi İdareye çağırıldık, suçumuz olmadığı için bırakıldık Bu arada Medeni Berk ve Namık Gedik çalıştığımız gazeteye şikayet ettiler. Daima iktidarı tutan gazetemiz bila ihbar ve bila tazminat isimize son verdi. Şimdi bu gazete, bizim savaştıklarımıza bizden fazla sütunlarında küfretmektedir.

Sonuna kadar sabrettik. Gazeteciler Cemiyeti kongresinde karsımıza tertiplerle gelenlere ve onlara uyanlara cesaretle rüzgarın bir gün tersinden de esebileceğini söyledik. Rüzgar tersinden esti, hak yerini buldu. Bizimle uğraşanların nerde oldukları malûm. Biz ise açık ve namusumuzla ortadayız.

AKÎS'e bu mektubumu bir düzeltme olarak gönderiyorum. Yayınlanmasını rica ederim.

M. Kemal Kurşunluoğlu - Ank.

şefaat mektuplarını en bol miktarda alan Milli Birlik Komitesi üyeleriyle Bakanların kulaklarım son zamanlarda en ziyade dolduran kelimeler oldu.

Körle yatan şaşı kalkar

Yassıada sakinlerinin bazı arkadaşları ise, geçen haftanın sonunda İstanbulda bu meşhur zevatla birlikte geçirdikleri eğlenceli demlerin hikâyesini tatlı tatlı anlatıyorlardı. Ancak bu hikâyeler eşe dosta değil, resmi makamlara anlatılıyordu ve sabıkların dosyasına giriyordu. Hakikaten, Sevini Çağlayanın yaptığı açıklamadan sonra İstanbul ve Ankarada sabıkların hayatlarım tahkikle vazifeliler bir maden keşfetmiş olduklarım farkettiler. Çankayada, Şale Köşkünde, Arap saraylarında, Floryada yapılan âlemler bunlara katılanlar tarafından pek âlâ teferruatlı şekilde açıklanabilirdi. Nitekim geçen haftanın sonunda İstanbulun eğlence âlemlerinin tanınmış bazı simaları Vilâyetteki heyetin huzuruna veya Emniyet Müdürlüğüne celbedilerek ifadeleri alındı. Bunlar sabıklar tarafından kendilerini eğlendirmek maksadıyla ikide bir huzura celbedilen şarkıcılar, dansözler, çalgıcılardı. Bazılarının anlattıkları zabıt tutanları dahi kahkahadan kırıp geçti. Hele meşhur Gönül Yazar öylesine eğlenceli bilgi sahibiydi ki ve bunları o kadar "açık kalb" ile naklediyordu ki gülmemek imkânsızdı.

Herkesin biriyle macerası olur ya.. Anlattığına göre Gönül Yazarın macerası İki kişiyleydi. Bunların birincisi D.P. iktidarının bir meşhur Maliye Bakanı, diğeri daha az meşhur bir Çalışma Bakanıdır. Çapkınlık arkadaşı Bakanlar aşrısın şarkıcıyı Ankara Palasta görmüşler, vuslatına arma merakına düşmüşlerdi. Bu yüzden Gönül Yanara isim vermeksizin bir takım hediyeler, çiçekler göndermeye başlamışlardı. Hikâyenin bundan sonrası, "Sarışın Bomba"nın ağzından şudur:

"— Hediyelerden sonra bir gece Ankara Palasta, ecnebi sanatkârlarla eğleniyordum. Masamız kalabalıktı. Baktım, iki kişi mütemadiyen beni sarhoş etmeye çalışıyor. Hakikaten muvaffak da oldular. Başım epeyce tuttu. Saat üçe gelmişti ki bilim çifte Bakanlar sökün ettiler. Pavyon zaten tenhaydı. Onlar gelince, o tenhalık da bir kaş göz işaretiyle kayboluverdi. Garsonlar bile ortadan silindiler. İkisi da yanıma geldiler ve komplimanlara başladılar. Meğer hediyeleri ve çiçekleri gönderenler **anlarmış. Anlaşılan bunların kar**şılığını almak istiyorlardı. Talihsizlige bakın ki, ikisi **de tipim değildi.** Maliye Bakanı ne kadar döviz istersem vereceğini bildirdi. Öteki başka türlü sırnaşıyordu. Dövizde gözüm yoktu ama dedim ya adamakıllı sarhoştum. Bu yüzden paviyondan onlarla birlikte çıktığımı hatırlıyorum. Ertesi gün gözlerimi açtığımda saat 11 idi. Bir kocaman yataktaydım ve Allah sizi inandırsın çırılçıplaktım!"

Gönül Yazar -ifadesine göre- sabıklardan çok çekmiştir. Bu yüzden, Allanın bugünleri gösterdiğinden dolayı pek bahtiyardır. İlerde mahkemeye çağırılırsa bu ifadesini ve bütün bildiklerini orada da tekrar edecektir.

Gönül Yazar
Bir gecelik macera

Girişilen basit tahkikat daha başka eğlenceli hakikatlerin de ortaya çıkmasını sağladı. İfadelerine başvurulanların bir kısmı cümbüş meraklısı bir başka kodamanın Refik Koraltan olduğunu söylediler ve onun âlemlerinin en ziyade Mithat Dülgenin Kalenderdeki köşkünde yapıldığını bildirdiler. Sanatkâr teminiyle vazifeli zat ise Emniyet Müdür Muavini Ferit Sözendi. O kadar ki bazı akşamlar turistik pavyonlardaki ecnebi kadınlar polis soruyla arabalara bindirilmiş ve Kalenderdeki köşke atılmışta. Orada Refik Koraltan, Mithat Dülge ve cümbüş merakım diğer davetliler bu kadınlarla oyalanmışlar, onları inceden inceye tetkik etmişlerdi! Anlatıldığına göre Koraltan bilhassa Cumhurbaşkanı vekilliği yaptığı Birada bu âlemlerin dana dört başı mamur olmasını istiyor ve Dülgeye gerekli emirleri veriyordu. İfadeler, Ziraat Bakasının haşmetli Umum Müdürünün, kudretini hangi meziyetleri dolayısıyla sağladığım açıkça ortaya koydu.

Tabii, eğlence alemlerinin güllerinin bir zamanlar devletin veya hükümetin en yüksek mevkilerini işgal etmiş zevat hakkında verdikleri bu alaka uyandırıcı bilgi garip kaçtı. Ama, o mevkileri işgal edenlerin yarı ömrü eğlence alemlerinin gülleriyle geçmişti, onlarla düşüp kalkmışlardı. Onların hikâyesini de elbette ki başkaları anlatacak değillerdi. Nitekim, İhtilâlden sonra sabık büyüklerin makam odalarına yerleşenler masaların gözünde, dolaplarda sadece müstehcen resimler, prezervatifler, tanınmış kadınlardan gelen aşk mektupları ve açık kitaplar bulmuşlardı. Aşk mektubu meraklılarının arasında bizzat Adnan Menderes de vardı ve böyle mektuplardan bir kısmının altında Menderesin ideal arkadaşı Bakanlardan bazılarının sayın eşlerinin imzası bulunuyordu. Başbakanlıkta arama yapıldığında bunlar bir çuvala konularak Tahkikat Komisyonuna havale edilmişti. Duruşmalar başladığında Allah kelimesini ağzından düşürmeyen, dindarlık taslayan, siyasi rakiplerini dinsizlikle suçlandıran, hattâ evliyalığa özenen bu zevatın hususi hayatları da bütün iğrençliğiyle ortaya çıkacak ve makam odalarında ele geçen "âlet ve vesikalar" gözler önüne serilecektir. Bunların içinde meşhur Ahmet Salih Korura ait olanlar müstesna bir yer işgal edecektir.

Bu haftanın basında sabıkların duruşmalarının bir an evvel başlamasının heyecanla beklenmesinin bir sebebi de iste buydu.

Kilitli kapıların arkası

Geçen haftanın sonlarında bir gül Ankarada, Rüzgârlı Sokaktaki meşhur ve muazzam "Sarı Bina"ya sağa düşen kapıdan girmek isteyenler kırmızı bir balmumuyla karşılaştılar. Binanın üzerinde hemen hemen adam boyunda harflerle Zafer yazıyordu. Aslında binanın karşı karşıya iki kapısı vardı ve Zafer gazetesine, soldaki kapıdan giriliyordu. Sağdaki kapı D.P. Genel Merkezine çıkıyordu ve *mühürlenmiş* olan orasıydı. Parti-

lerini mühürlü gören bir çok tatlımı Demokratı bu haftanın başlarında kendilerine yani bir parti aramaya başlamışlardı bile ama işin aslı barkaydı. D.*P*. kapatılmamıştı. D.P. Genel Merkezinin binan, arama yapılabilmeli için mühürlenmişti. Nitekim dışarıya bakan pencereleri tetkik edenler içerde tomar tomar evrakın derlenmiş bulunduğunu farkettiler. Bunlar, girişilen tahkikat için delil teşkil etmek üzere toplanmıştı. Zaten balmumu da yeni değildi. İhtilal hükümeti, Mayısın hemen son gününde eski iktidar partisinin Genel Merkezini "emniyet altına" almışta.

Hemen hemen aynı günlerde D.P. sin İstanbuldaki binaları da aynı muameleye tâbi tutulmuştu. Tünelde, Haşet kitabevinin üzerindeki il merkezi ve onun karşısına düşen Koçtuğ handaki Mümtaz Tarhanın Gençlik Kolu kapatılmıştı. Hele bu Gençlik Koluna acımamak imkânsızdı. Gerçi âzası fazla değildi ama bir mobilyası vardi ki ağızların suyunun akmaması düşünülemezdi bile, İstanbulun eski valisi, DP. Gençlik Kolunun yeni başkanı ellilik Mümtaz Tarhan kendisine has zevkiyle merkezi döşetmiş, süslemiş, püslemişti. Fakat D.P. nin mühürlenen binaları bunlardan ibaret değildi. İlçe, bucak ve ocak merkezleri de kapatılmış, İçlerinde aramalar yapılmıştı. Bu yüzden bir zamanlar partililerin terletmedikleri merkezler tenhalaşmıştı. Gerçi saki çamların bardak olduğu bugünlerde alıştıkları binaların önünden dahi geçmemeye gayret edenler pek boldu. Hele V.C. liler büsbütün tedirgin vaziyetteydiler ve bir kaç gün daha bekleyememiş o1manın üzüntüsünü yüreklerinde hissediyorlardı. Kelimenin tam manasıyla rezil olmuşlardı. İsimleri radyoda okunmuş, fakat vaad edilen krediyi almak için zaman bulamamışlardı. Meselâ Medeni Berkin hayırlı tavsiyelerine uyarak kırk yıllık partisini terkeden meşhur Atıf İlmen şimdi bankalarla uğraşıp duruyor, istifasının işe yaramamış bulunmasına yanıyordu. Üstelik itibarından da olmuş, arkadaşları içine çıkamaz hale düşmüştü.

Tıpkı Atıf İlmen gibi İstanbulun meşkur V.C. lileri, Halis Kaynarlar, Akif Sadıkoğlular, Reşit Egeliler, Avni Nuri Meserretçioğlular dertliydiler ve kendilerine C.H.P. li birer hami peşindeydiler. Ama bilmedikleri, C.H.P. li hamilerin kudretli devirlerinin on yıl geride kalmış bulunmasıydı. Nitekim bu yüzdendir ki tökezleyen ata oynayan Güzide Tanrıyar veya Meliha Avni Sözen gibi karakter sahibi hanımlar da acı acı düşünüyorlardı Buna mukabil sos dakikaya kadar dayanan re biz dereden mı getirerek teklifleri reddedenler bindiler gibi kabarıyorlar, Menderesin ömrünün bu kadar kısa sürmesine bir yiyip bin şükrediyorlardı.

İlk günlerin ateşi

Türkiyenin her tarafında İhtilal, D.P. liler için tam bir sürpriz oldu. Bir kısmı radyonun söylediklerine inanamıyor, daha zekileri ise *"Etn*an ağabey"in Muhalefeti yok etmek için yeni bir planı yürürlüğe koyduğunu düşünerek gülüyorlardı. Hareket muhakkak "Etnan ağabey" in işiydi. Halkçıların ihtilal çıkardığı bildirilecek, bu ihtilal D.P. ye sadık kuvvetler tarafından bastırılacak, böylece "Büyük Temizlik" için fırsat yaratılacaktı. Fakat radyoların neşriyatı devam ettikçe ve edada bir değişiklik olmayınca bir çok Demokratın zihnine şeytan düştü Yoksa bu sefer "Etnan ağabey" faka mı basmıştı? Tebliğler tebliğleri, tevkif haberleri tevkif haberlerini takip etti ve bir çok D.P. li kendisine yeni bir tutum aramak zorunda kaldı. İş ciddiye benziyordu. İktidar yıkılmıştı.

İstanbul da, o ilk karışıklıklar sırasında D.P. lilerin en azgınları açıktan bozguncu hareketlere giriştiler. Bilhassa Boğaz tarafında bazı teşebbüsler oldu. Orduyu itibardan düşürmek için ileri geri lâflar ediliyor, hareket dinsizlerin hareketi olarak vs-

YİYİCİ SABIKLAR KARABORSADAN İLAÇ İSTİYORLAR (GAZETELERDEN)

DOKTOR — BİR ŞEY DEĞİL.- SADECE **HAZIMSIZLIK...**

Bir Mülakat

Bayar Ailesi

*AKİS'in İzmir muhabiri, **geçen** haftanın İkinci yansında, sabık İktidar mensuplarının sefahat âlemlerine mekân teşkil eden, plajları ve kaplıcaları ile meşhur gözde sayfiye yerlerinden Çeşme-Ilıcada zevkli ve mesleki bakımdan hayli semereli İki gün geçirdi. Çankaya Köşkünü nâzikçe terke davet edildikten sonra, 5 Hazirandan itibaren Tanrının Hasreti Âdem ile Havvayı buluşturduğu yer kadar şahane Çeşme-Ilıcadaki köşklerinde ikamete mecbur kalan Bayar hanedanı ile, hiç ümid etmediği halde iki gün üst üste tam üç saat görüştü. Çehresindeki beşaret kaybolmuş sinirli Reşide Bayan, herşeye rağmen nâzik ve misafirperver Nilüfer Gürrsoyu ve ailenin diğer efradını, kendisine hâkim olmasını bilerek uzun uzun, sabırla dinledi. İS Mayıstan sonra tansiyon alçalması ve yükselmesinden şikâyetçi olan Reşide Bayar bilhassa basından ve gençlikten bahsedilirken hırslı idi. Fakat, daha **iki** ay öncesine kadar "Türkiyenin 1 numaralı Hanımı diye bilinen yaşlı Reşide Bayarın eski tavırlanndan eser kalmamıştı. Kocasından ziyade babasına üzüldüğü her hâlinden belli olan kültürlü Nilüfer Gürsoyun, hislerini gemlemeğe çalışmasına rağmen, zaman zaman dudakları geriliyor ve dişleri sıkılıyordu.*

*Çankayaya nisbeten mütevazı sayılabilecek köşkteki debdebeslz İnziva hayatı, sıkıntılı sayılmazdı. Bayarların üç kız torunu Emine, Âkile Ve olan bitenden bihaberi küçük Bilge oradaydılar. Reşide Bayarın hemşiresi, gelini ve torunlarıyla birlikte bitişikteki yalıdaydılar. Mavi rengin her tonuna sahip harikulade denizden hol bol istifade imkânını bulan aile mensuplarının çarşı - pazar ihtiyaçtan, kadınlı - erkekli kalabalık bir hizmetkârlar grubunca karşılanmaktaydı. Zira, şahsi emniyetleri **göz** önünde tutularak dışarı çıkmamalan tavsiye edilmişti. Esasen hayli mahfuz ve karşısındaki Yunan **adası** Sakıza 9 mil mesafede olan köşk bir manga istihkâm askeri ve ayrıca polisler ile bekçiler tarafından kordon **altına** alınmıştı.*

*AKİS, bu haftalık, "Mülakat" sahifcsinde bir değişiklik yapıyor. Sütunlanmızda **her** zamankinin aksine, tek şahıs yerine iki kişi konuşacak. Böyle bir zaruret, Reşide Bayar ile Nilüfer Gürsoyun aynı konuda konuşmalarından doğuyor. İzmir muhabirimizin suallerine cevap teşkil eden beyanlarını okuyunca sabık Cumhurbaşkanının karısı ve resim çektirmek istemiyen kızı ile milletimiz arasında, milli meseleler üzerinde ne **derece** derin ve kapatılması imkânsız bir görüş uçurumu bulunduğunu anlıyacaksınız.*

AKİS, Bayar ailesinin ibret verici fikirlerini objektif gazetecilik vazifesi icabı aynen yayınlamaktadır. Bayar ve Menderes hakkında bu mecmuanın teşhisi ise "Portre" sütunlarımızdadır.

Reşide Bayar diyor ki:

"Yeter ki iftira etmesinler. Talan yazılmasın, söylenmesin. Bugünlerde yalanın hürriyeti ziyade. Biz ne badireler geçirdik. Mamafih daha da fena olabilirdi. Bizi asıl korkutan, bu kadar gözü kapalı yalan söyliyebilmeleridir.

"Memleketin ilerisinin ne olacağı tahmin edilebilecek birşey değil. Ben bir yana, büyük ve tecrübeli bir politikacı dahi birşey söyliyemez. Yarın ne olacağını Allah bilir. Allah memlekete ve bize iyilik versin. Allah, doğruların yardımcısıdır.

"Benim gibi hürriyeti elinden alınan bir yaslı kadın ne söylese boş. Kocam dünyanın en namuslu adamıdır. Allaha şükür şimdiye kadar boğazımızdan 10 kuruşluk haram lokma geçmemiştir.

"Gençlik o kadar şımarmış ve acayip olmuş ki, herşeyi yapmağa haklan olduğunu zannederek hareket ediyor. Bir sıkıntıya duçar olsalar, bakalım ne yapacaklar? Eskiden asker kendini ateşe atıyordu. Şimdi bu gençlik aynı şeyi yapabilecek cesarete sahip mi?

"28 Mayıs sonrası Türkiyesi, dışarıya karşı utanılacak ve hicap edilecek bir durmadadır. Memleket 40 yıl geriye gitmiştir.

"Şimdi fıkaralıkla İftihar ediyorlar. Zenginlik adeta göze batıyor. Bu ne biçim karakterdir, fikirdir hiç aklım almıyor. Keşke radyonun söylediği ve gazetelerin yazdığı kadar zengin olsaydık. Kocam memlekete çalışmayıp, sadece kendisi İçin çalışsaydı 103 milyon lirası olurdu. Allah selamet versin, parayla alakası yuh tu. 10 para zimmetinde olmadığını yazanlar da söyliyenler de biliyor ama, kasden yapıyorlar.

"Bugünkü görüşatımla ve böylesine şen! İftiralardan sonra kocam ve mesai arkadaşlarının Adil bir şekilde muhakeme edileceklerine pek kaani değilim. İnşallah düşündüğümün aksi çıkar. Ama böylesine şeni iftiralardan sonra herşey beklenebilir.

"Milleti ve memleketi dama taşı gibi oynatmak çıkar yol değildir. Neden genel seçimleri beklemediler? Eski zamandaki gibi "İsterük" veya "İstemezük"le devlet idaresi salaha gitmez.

"Harbiyeyi imha gibi bir plân hazırlamak için insanın tecennün etmesi lâzım. Allaha şükür aklı başındaydı.

"Derler ki: Dedesi bir hatâ etmiş, sıkıntısını torunu çekmiş! Onun için, gazeteler herhangi birşey yazar-

D i yo r ki...

larken dikkat etmelidirler. Biz bugün varız, yarın yokuz.

"Biz saçımızı değirmende ağartmadık. Bu vatanın içinde millet yolunda ağarttık. Kocam kurtulacak ve selâmetle çıkacaktır. Cumhurbaşkanı olmasın, üzülmem. Allah sıhhat ve afiyet versin, şeref ve haysiyeti kurtulsun, başka birşey istemem."

Nilüfer Gürsoy diyor ki :

"Memleketin ilerisini ben şahsen çok karanlık görüyorum. Birdenbire alt basamaktan üst basamağa çıkılamaz. Bir hareketi başlatmak kolay, fakat durdurmak zordur. İhtilâl, bir itiyâd haline gelirse ne olur? Değerlerin değişik terazilere vurulduğu günleri yaşıyoruz.

"Dil Ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde son olarak talebelerimle birlikte Sokratın Müdafaasını Yunanca aslından okuyorduk. Ama karışıklıklar patlak verince yarıda kaldı. Sokratın Müdafaasını herkesin okuması lâzımdır. Ama, bilmem gençliğin kaçta kaçı bunu yapmıştır veya bu ruha sahiptir.

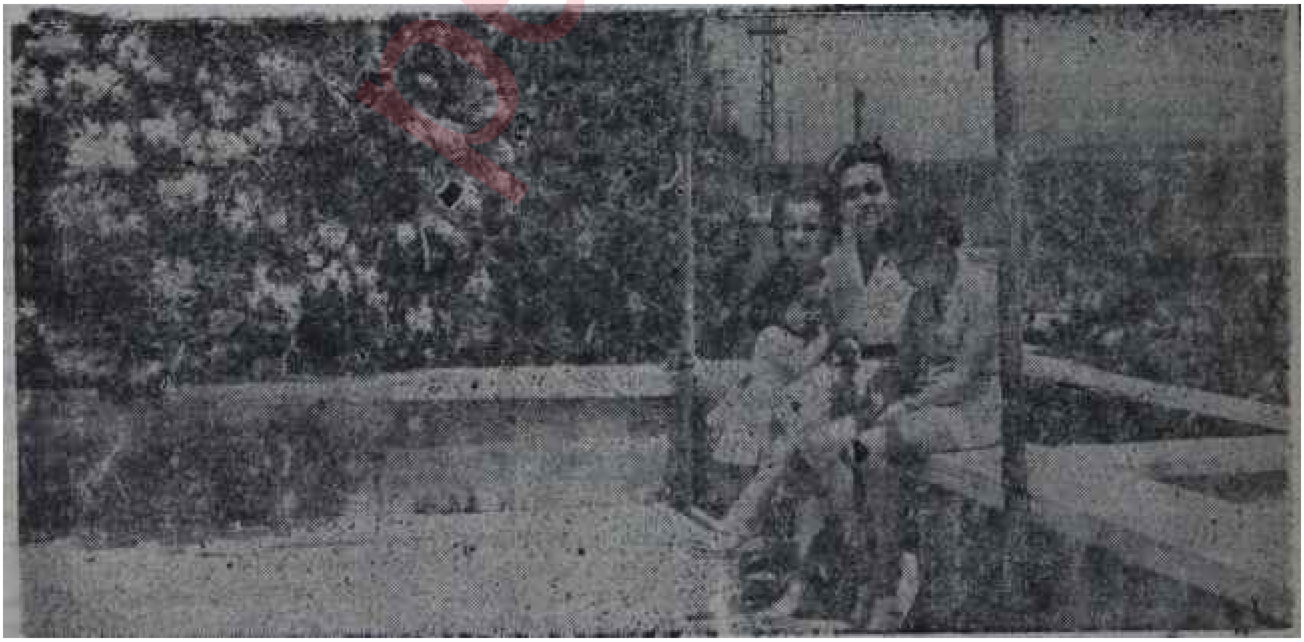
"Tutunabileceğimiz en büyük değer, kanunlardır. Gençlere evvelâ kanunlara saygı fikrini aşılamak lâzımdır. Şimdi en çok kanunlara güveniyoruz. Herkese kanunlara saygı fikrini aşılıyabilsek, o zaman herhalde doğru yolda olabiliriz.

"Babamm sahip olduğu ileri sürülen 103 milyon lira nerede acaba? Bulsunlar, çıkarsınlar, seve seve Hazineye bağışlarız. Bir nevi mal beyanına tâbi tutuluyoruz. Varımız yoğumuz meydana çıkacak. Biz hesabımızı vereceğiz. Halen başkalarının hatâları için bir defter açılmış bulunuyor.

"Bütün aktiflerimize, menkul ve gayri menkul mallarımıza el konmuş olmasına rağmen herhangi bir mali sıkıntı çekmiyoruz. Alyanslarımızdan maada bütün ziynet eşyalarımız da alındı. En fenası, babamın hatıratına da el kondu. İnkılâp Tarihine aid birinci cildi tamamlanmıştı. İkinci cildin de müsveddelerine başlamıştı. Bizim için en kıymetli olan, babamın hatıratıdır.

"Çankaya Köşkünde sözüm ona tertiplendiği rivayet edilen işret alemleri hep yalanlardan ibarettir. Resmi yemek davetleri ve resepsiyonları müteakip Konservatuardan Çankaya Köşküne bir, iki sanatkâr gelirdi. Piyasa artistleri hiç çağrılmadı. Sevim Çağlayanın. Çankaya Köşküne ayak bastığım hiç zannetmiyorum. Bir, iki defa Yurttan Sesler Korosu davet edilmiş olabilir. Babam alaturkayı tercih etmesine rağmen, resmi yemek davetleri ve resepsiyonları müteakip dalma Batı musikisi sanatkârları çağırırdı.

"Babamın 28 Mayıs sabahı Çankayadan alınışı sırasında tavrı hareketim değişik şekillerde naklonuldu. Bakın size doğrusunu anlatayım: Çankaya Köşkünden birisi durumdan beni haberdar etti. Kalktım, aşağı indîm. Bizden önce vaziyeti öğrenen Berrin Menderes ile oğlu Aydın da Çankaya Köşküne gelmişlerdi. Merdivende onlarla karşılaştım. İkinci katta bulunan annemin yanma gittiler. Aşağı indiğim zaman, holde babamın etrafını sarmışlar, götürüyorlardı. 20 kişi kadar varlardı. Aralarına katılmak istedim, mâni oldular. Bu subay sert bir hareketle kolumdan tutarak beni dışarı çekti. Müteakiben Muhafız Alayından bir Ciğer subay gelerek beni teskin etti ve yukarı gönderdi. Ne babamı görebildim, ne de herhangi bir kimseyle konuştum. Anlatılan başka her şey yalandır.

Nilüfer Gürsoy çocuklarıyla birlikte
Babaların günahı

sıfandırılıyor, uçak kazasında Allah tarafından kurtarılan Menderesin bu sefer de kâfirlerin elinden çekilip alınacağı bildiriliyordu. Halbuki çekilip alınanlar bu sözleri yayanlar oldu. Talan haberlerin yaratıcıları Ordunun son derece dikkatli davranması sayesinde kendilerini Davutpaşada buldular. Bunun üzerine D.P. liler daha uzun vadeli bir propagandaya el attılar. Silahlı Kuvvetler arasında ikilik vardı. Evet, bir kısıra askerler muvaffak olmuşlardı ama, Dördüncü Ordu gelip Bayarı, Menderesi ve arkadaşlarım kurtaracaktı! -Türkiyede üç ordu vardır-. Ancak o taktik de fazla bir netice vermedi. Kısa samanda görülen, bırakma Silahlı Kuvvetler arasında İkiliği, Ordu ile Millet arasında dahi kıl kadar görüş farkı bulunmadığıydı. O zaman ayaklar suya erdi ve menfi telkinler açıktan açığa değil, kapalı kapılar arkasında, fiskos halinde yutulmaya başlandı.

Partililer ve opportünistler

Bu bir aylık zaman D.P. içinde muhtelif sınıfların bulunduğunu ortaya koydu. İktidara menfaat iplikleriyle bağlı bulunanlar derhal D. P. den istifa ettiklerini açıkladılar. Halbuki D.P de istifa kabul edecek merci yoktu ve tutum tam bir sahtekârlıktı. Daha dört hafta evvel Menderese kurban olduklarını söyleyenler, onun birlikte resim çektirmek için sıraya -ve birbirlerine- girenler artık D.P. yazılı tabelaların bile altından besmeleyle geçiyorlardı. Teşkilât bu yüzden dağılmıştı. Zira D.P. nin son zamanlarında teşkilât tamamile bu tip insanların eline geçmişti Bunlar kirli işlere karışmış bulunduklarından isimlerinin dahi duyulmasından çekiniyorlar, başka yerlere kaçıyorlar veya değişik adlar altında saklanıyorlardı. Devran artık eski devran değildi.

Fakat bu opportünist grubun yanı sıra, bilhassa İhtilâlden ve partinin üzerine çökmüş zümre tevkif edildikten sonra ortaya başka çeşit Demokratlar çıktı. Bunlar Bayar ile Menderesin on senede yarattıkları insanlardı, İstanbulda sayıları kabarık değildi, ama Anadolunun dört bir tarafında göze çarpıyorlardı. Bunlar, 1950 de C. H.P. yıkıldığında partilerine sadık kalan, bu sayede onu ayakta tutan "varlıklı partililer" gibiydiler. On sene, varlıklı C.H.P. liler gibi varlıklı D.P. liler de yetiştirmiş, bunlar partilerinin iskeleti olmuşlardı. Doğrusu istenilirse Bayar ve Menderes bu sınıfı böyle günler için yaratılmış taraftarlarım bu düşünceyle nimete boğmuştu. Simdi onlar nöbeti devralmaya hazırlanıyorlardı. Bayarın ve Menderesin, onların etrafım saranların kötülüğüne inanıyorlardı. Mikropların temizlenmiş bulunması karşısında memnundular da.. Gerçi yüreklerinin bir köşesinde, seneler senesi arkalarından gittikleri bu insanların sebep oldukları hayal sukutunun acısını hiç duymuyor değillerdi. Gazetelerin her yazdığına da inanmıyorlar, bir mübalâğa payı kabul ediyorlardı. Ancak D.P. nin, İktidar olarak çöktüğü hakikatini görüyorlar ve partilerini yeni bir temel üzerinde tekrar yükseltmeye azimli davranıyorlardı.

Fakat şimdiki halde, her şeyden çok, vaziyetin açılmasını bekliyorlardı.

İhtilâl Hukuku

Türkiyenin çeşitli bölgelerinde çeşitli vatandaşlar kanaat morallere başvurarak D.P. nin feshini istiyorlar. Bunların arasında eski partilerini seneler senesi uğraşıp doğru yola getirememiş eski İstanbul il başkanı Esad Çağa gibi samimi kimseler bulunduğu gibi 26 Mayıs akşamına kadar Menderese tapındığını iddia eden açıkgözler de bulunmaktadır. Talepler müşterek bir noktayı ihtiva etmektedir: D.P. Cemiyetler Kanununa riayetsizlik etmiştir, bu bakımdan kanunen münfesihtir, fiilen de kapatılması icap etmektedir!

Doğrusu istenilirse hukukî görüşe rağbet edildiği takdirde bu fikre katılmamak zordur. D.P. sadece prensiplerini çiğnemek ve tüzüğümü ayaklar altına almakla kalmamıştır. Aynı zamanda, toplaması gereken kongresini de toplamamış ve yetkisiz bir Genel İdare Kurulu tarafından sözüm ona yürütülmüştür. Bu bakımdan kanun nazarında suçlu vaziyete düşmüştür, cezasını çekmelidir.

Ancak, böyle düşünülürse Türkiyede nenin ayakta kalacağım tahmin etmek güçtür. Zira gayrımeşru olduğu ilân edilen Büyük Meclisin hiç olmazsa 1957 den itibaren çıkardığı bütün kanunlar pek âlâ hükümsüz sayılabilir. Çok sayıda öyle neviden tayinler vardır ki her biri kanunsuz, usulsüzdür. Dolayısıyla, o şekilde tayin edilmiş kimselerin aldıkları kararlar da makbul değildir. Bu yol bir defa tutuldu mu, memleketin keşmekeşin tara içine düşmemesi için sebep kalmaz. Nitekim bir İhtilâl Hukukunun mevcudiyeti de böyle bir zaruretin icabıdır. İhtilâl Hukukunda prensip bildiğimiz hukuk değil, basiret, aklıselim, zaruret ve ihtiyaçlardır. İhtilâl Hukukuna göre ise Cemiyetler Kanununa aykırı hareket etti diye D.P. yi kapatmaya hiç kimsenin hakkı yoktur.

Zaten D.P. nin durumu, bu neviden mülâhazaların çek üstünde bir ehemmiyet taşımaktadır ve D.P. yi sudan bir bahaneyle kapamak kadar büyük hata düşünülemez. Daha işin başından itibaren İhtilâl hareketi hiç bir zümre ve teşekküle karşı olmadığı prensibini savunmuş, partilerden biri aleyhinde karar almak niyetinde bulunmadığım açıklamıştır. İhtilâl, yoluna sapıtmış ve rejimi fiilen değiştirmiş, Anayasayı ihlal etmiş idarecilere karşıdır. Aslında, bütün memleket gibi D.P. de o idarecilerin kurbanı olmuştur. Bir müesseseyi bazı şahısların harap etmiş olması, onun başkaları tarafından yıkılmasını gerektirmez. Hayatiyeti varsa D.P. yaşar, yoksa sönüp gider. Yapılmasına cevaz olmayan şey onu Türkiyenin siyaset hayatından zor kullanarak, bir zecri tedbir alarak sökmektir.

Kaldı ki politika mülâhazaları dolayısıyla D.P. nin yok edilmesini isteyenler hiç de akıllıca bir taktik gütmemektedirler. D.P. İdarecileri on yıldır partilerinin iskeletini yaratmalı için gayret sarfetmişler, banda başarı da kazanmışardır. D.P. etiketi kalksa da, bu iskelet kalacaktır. Memlekette Demokrat kalmadığım sanmak için deli olmak bile kâfi değildir. 27 Mayıs günü bunlar Merihe göç etmediklerine göre halen aramızdadırlar. Partilerine bağlılıklarını muhafaza etmektedirler. D.P. yi bugün kaldırınız, bunlar başka ve çok daha tehlikeli fikirlere, sahip bir takım küçük partileri destekleyecekler, onların peşine takılacaklar, daha doğrusu onlara hayat vereceklerdir. O kadar ki, yayın bir Milli Birlik Partisi kurulsun yeni partinin müşterileri eski Demokratlar olacaktır, Milli Birlik Partisi Menderesin eliyle yarattığı iskeletin etrafına sarılmak gibi bir paradoksa yol açacaktır.

Hem, lütfen söyler misiniz, Menderesin D.P. ye iliklerine kadar bağlı olarak yarattığı bu zümreyi üzerindeki kirli, kanlı elbiseden temizlemekle memleket ne kazanacaktır? Etiketi ne olursa olsan Demokratlar Türkiyede bir siyasi partiyi yaşatacak kudrete, varlığa sahiptirler.

O halde, varsınlar D.P. yi yaşatsınlar

İstanbul nümayişlerinde gençlik Vilâyeti zorluyor
istenen: Meşru haklar ve hürriyetti...

Anket

Sualler ve cevaplar

İkinci *Cumhuriyetin Anayasasını hazırlamakla görevli Mm heyeti bir anket açmış bulunuyor. Ord. Prof. Sıddık Sami Onarın başkanlığındaki bu heyet 31 sual tesbit ederek bunları son derece pratik ve »arif şekilde toplamış, fikirlerini utmak istediği kimselere göndermiştir. Aşağıda bu suallere AKİS'in cevaplarını bulacaksınız. Gerçi anket müesseseler değil, şahıslar arasında yapılmaktadır ve bize gelen sualleri bu suallerin muhatabının -Metin Toker- cevaplandırman lâzımdır ama biz, böyle mühim bir meselede fikirlerimizi heyet halinde tesbit etmeyi daha doğru bulduk. AKİS'i hasırlayan kurmay heyeti Metin Toker ve Cemal Aygenin de iştirakiyle toplandı, Şimdi okuyacağınız cevaplar üzerinde mutabık kaldı.*

S — A. Anayasaya bir başlangıç eklenmesini lüzümlu görüyor musunuz?

B. Görüyorsanız burada az gibi prensiplerin yer almasını düşünüyorsunuz?

C — A. Evet

B. Anayasa bir inkılâbın neticesi olacağına göre bir yandan bu inkılabın prensiplerinin, diğer taraftan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesindeki temel hak ve hürriyetlerin zikredilmesi doğru olur.

S — Fert hak ve hürriyetlerinin müeyyideleri ne olmalıdır T

C — Bu müeyyideler iki çeşittir: Bizatihi cemiyet ve müesseseler. Cemiyet tesirini uyanık bir umumi efkâr ve serbest, dürüst bir basın vasıtasıyla gösterebilir. Müesseselere gelince esas şart her türlü siyasî baskıdan uzak müstakil mahkemelerin ve teminatlı hakimlerin mevcudiyetidir.

S — Anayasaya yeni olarak ferdi, ekonomik ve sosyal ne gibi hak ve hürriyetlerin konmasını düşünüyorsunuz?

C — Anayasada ferdi hak ve hürriyetlerin yanında -söz, vicdan, basın, din, toplantısı v.s.- sendika kurmak, sağlık hizmetlerinden istifade, grev, toplu iş akdi yapmak, çocukların korunması, annelik ücretli tatil haklan gibi sosyal hakların da yer almasını talep ediyor

S — Dinin siyasete alet edilmesini önleyecek teminat nasıl gerçekleşebilir?

C — Tabii asıl teminat cemiyetin kültür seviyesinin yükseltilmesi ve iptidaî halden kurtarılmasıdır. Ama bunun yanında şiddetli cezalar ve siyasi haklardan mahrumiyet müeyyidesi tesirli olabilir.

S — Basın hürriyetinin sağlanması ve bunun usulü hakkında ne düşünüyorsunuz?

C — Anayasaya T. Ceza Kanunundaki hükümlerin dışında basın hürriyetini tanzim eden hususi bir kanunun çıkarılamayacağı ve ispat hakkının asla kaldırılamayacağı hususu konulabilir. Yalan ve hakikata aykırı neşriyat yaparak ferdi bak ve hürriyetleri ihlal edenlerin şiddetle cezalandırılmaları da şarttır.

S —- A. Amme idarelerinin, amme müesseselerinin ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin, mesleki ve siyasi teşekküllerin varlıklarım ve yetkilerini korumak ve banların siyasi nüfus ve ihtiraslara alet olmasını önlemek için ayrı bir teminata lüzum görüyor musunuz?

B — Görüyorsanız bu teminat hangi vasıtalarla ve

C — A. Evet.

B. Müstakil ve her hangi bir amme idaresi kademesinde başka vazife deruhte etmeyen kimselerden müteşekkil bir merkezi personel komitesi kurmak, bahis mevzuu müesseselerin üst kademelerine tâyinleri bu komiteden geçirerek yapmak,

S — A. a. Yüksek hakimlerin, b. Askeri şahısların, c. Üniversite öğretim üyelerinin ve d. Diğer yüksek devlet personelinin hak ve yetkilerini korumak balonundan sizce ayrı bir teminata lüum var mıdır?

B. Varsa bu teminat, hangi vasıla ve usullerle gercekleştirilebilir?

C — A. Askeri şahıslar (b) hariç almak üzere (a), (c) ve (d) bentlerinde bulunan personelin hak ve yetkilerini korumak için ayrı bir teminata ihtiyaç vardır.

B. Ca), (c) ve (d) bentlerinde zikredilen personelin haklarını korumak için mesleki birliklerin kurulması bir teminat şekli olabilir. Ayrıca (a) fıkrasında zikredilen yüksek hâkimlerle (o) fıkrasında zikredilen üniversite öğretim üyeleri için anayasaya teminat maddelerinin konulması gerekir.

S — A. Siyasi partiler hakkında Anayasaya hükümler koymağa taraftar mısınız?

B. Taraftar iseniz bu hükümler nelerden ibaret olmalıdır?

a — Teşkilât bakımından ne düşünüyorsunuz? b — Gelir kaynakları ve sarf tana ile ilgili hükümler konulmalı mıdır? c — Program yahut tüzük veya faaliyetleri antidemokratik olan partiler hakkında müeyyideler konmasına taraftar mısınız?

C — A. Evet

B. Herşeyden evvel siyasi partilerin hukuki statülerini tanzim eden bir kanunun çıkarılması ve siyasi partilerin Cemiyetler Kanunu dışında bırakılması lâzımdır.

a. Siyasi partilerin teşkilâtları, idari teşkilâta muvazi olarak tâ mahalle ve köylere kadar yayılmamalı, il ve ilçe teşkilâtları bugünkü gibi muhafaza edilmeli, bucak ve ocaklar kaldırılmalıdır.

b. Partilerin gelir kaynakları sadece üyelerinin aidatlarına inhisar etmeli, hükmi şahıslar sureti katiyede partilere teberrularda bulunmamalıdırlar. Bundan ayrı olarak partilerin mali durumları her sene mâliye müfettişleri vasıtasıyle kontrol ettirilmelidir.

c. Bugüne kadar memleketimizde kurulmuş olan partilerin program ve tüzüklerinde antidemokratik hâkimlere pek rastlanılmamaktadır.. Ancak partiler iktidara yaklaştıkça ve bilhassa iktidara gelince program ve tüzüklerini tatbik etmemeye başlamaktadırlar. Bu sebeble tüzük ve programlarındaki esasların antidemokratik olmasından ziyade, iktidara geçtiklerinde icraatlarının antidemokratik olup olmadığının murakabesi esasdır ki bu da kurulması düşünülen Anayasa Mahkemesi ile sağlanabilir. Şu kadar ki, gerek 1924 ve gerek Geçici Anayasada yer almış bulunan altı inkılâp umdesini parti programına almayan her hangi bir partinin kurulmasına müsaade edillmemeli ve bu umdelerden ayrılacak olan partilerin faaliyetlerine son verilmelidir.

S — Memurların siyasi partilere intisabı hakkında ne düşünüyorsunuz?

C — Memurların siyasi partilere girmesine taraftarız. Ancak memurların ifa ettikleri âmme hizmeti sebebiyle, seçim zamanlan hariç, faal siyaset yapmaları doğru olamaz.

H. Naili Kubalı
Hukuk *devletin* temel taşıdır

S — A. Sosyal haklar aramada grev hakkına tanınmasına taraftar mısınız?

B. Taraftar iseniz bunun şartları ne elmalıdır?

C. Memurların sendika kurmalarına taraftar mısınız?

D. Memurlara grev hakkı tanınmalı mıdır?

C — A. Evet.

B. İşçi ile işveren arasındaki ihtilâfın bir grevle sonuçlanmasından evvel her iki zümrenin temsilcierinden ve bitaraf kimselerden müteşekkil bir hakem heyeti önünde iddia ve mukabil iddialar dermeyan edildikten sonra hakem heyetinin vereceği karara razı olmayan taraf bu karardan itibaren muayyen bir müddet beklemek ve önceden ilân etmek şartıyla grev yapabilir,

C. Evet,

D. Evet.

S — A. Seçim yaşı ,B. Seçme ehliyeti, şartları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

C — A. Bugün memleketimizde iki seçim yaşı mevcuttur: Milletvekili seçme yaşı 22, mahalli seçimlerde ise (köy, belediye, il genel meclisi) 18 dir. Seçim ehliyeti yaşının 18 e indirilmesi yerinde olur. Bunun sağlayacağı faydaların başında Medenî Kanundaki rüşt yaşı ile ahenk temin edilmiş olması gelir. Bundan ayrı olarak 18 yaşını ikmâl etmiş genç neslin son hâdiselerde göstermiş olduğu olgun hareket ve davranış, milli meselelere nüfuz etmekteki kabiliyetleri nazarı dikkate alınacak olursa, teşekkül edecek daha geniş bir seçmen kütlesinin millî iradeyi daha gerçek olarak inikas ettireceği muhakkakdır.

B. Vatandaşların seçme ehliyetinin sadece yaşlan ile tesbit etmek fikrine memleketlinizin içinde bulunduğu şartlar nazarı itibara alındığında taraftar değiliz. Seçme ehliyetinde tahsil derecesine, aile durumuna da yer verilmeli ve kademeli birrey hakkı tanınmalıdır. Meselâ okuma yazma bilmeyen bir reye sahipse, lise tahsili olan iki reye, üniversite mezunu üç raya sahip olmalıdır Sonra seçmesi vatandaşların aile reisi olup olmadığı da, seçme ehliyeti bakımından dikkat nazarına alınmalıdır.

S — Askeri şahısların oy vermesine taraftar mısınız?

C — Subay ve assubaylar oy vermeli, fakat bir siyasi partiye intisap edememelidirler.

S— Toplanma hürriyetinin sı*nırları* hakkında ne düşünüyorsunuz?

C — Toplanma hürriyeti vatandaşların en tabii haklarındandır. Silahsıs olarak ve herkesin gelip geçtin yol re meydanlarda olmamak farta ile mukaddem bir izne lüzum bulunmadan vatandaş toplanabilmelidir. Toplantı hürriyetini bu esaslar dahilinde tanzim edecek ayrı bir kanuna ihtiyaç Yardır.

S — A. Seçim sistemi baklandaki düşünceleriniz nelerdir?

B. Nisbi seçime taraftar mısınız?

C. Nisbi temanı kabul ettiğiniz taktirde hangi tekline taraftarsınız?

C — A. Bugünkü basit ekseriyet usulü terk edilmelidir.

B. Nisbi temsile taraftarız.

C Nisbi temsil, parti adedini arttıracağı ve küçük topluluklara da temsil imkânı vereceğinden parlamento içersinde icraat yapabilecek kuvvetli bir icra organının çıkamıyacağı noktasından tenkit edilmiştir. Bu görüsün gerçekleşebilmesi iki farta bağlıdır: Kabul edilecek nisbi temsil usulüne Ye bu usulün tatbik edileceği memlekette mevcut çeşitli fikir hareketlerine. Memleketimizde çeşitli fikir hareketleri mevcut olmadığından nisbi temsil bu neticeyi meydana getirmez. İkinci olarak da, eğer d'Hondt sistemi kabul edilirse parti adedinin çoğalması önlenmiş olur.

S — A. Meclisin sayısı hakkında ne düşünüyorsunuz?

B. Birinci Meclisin a— Üye sayısı, b — Süresi, c — Seçilme şartları, d —- Üyelerin ödenekleri ve sair mali hakları hakkında ne düşünüyorsunuz?

C. İkinci Meclise taraftar iseniz bu Meclisin a — Kumlusu, b — Yetkileri, c — Üye sayısı, d —. Süresi, e — Seçilme şartları, f — Üyelerin ödenekleri ve sair mali haklan hakkında ne düşünüyorsunuz ?

C — A. İki Meclis usulüne taraftarız.

B. a. Üye sayısı nüfus esasına göre olmalı ve 60 bin kişiye bir milletvekili hesap edilmelidir.

b. Süresi altı sene olmalı ve her iki senede bir üçte biri yenilenmelidir.

c. Seçilme şartı asgari lise mezunu ve 35 yaşını ikmal etmiş bulunmak olmalıdır.

Ragıp Banca
Mücadele bitmedi

d. Milletvekilliği üstün ve refah içinde yaşama imkânım sağlayacak bir mali imkan yaratmamalıdır.

C. a. İkinci Meclisin kuruluşu da birinci Meclis gibi seçimle yapılmalıdır.

b. Mali kanunlarda yetkileri tahdit edilmeli, fakat diğer mevzularda birinci Meclisle birlikte çalışması te-in edilmeli ve onu az çok murakabe edebilmelidir.

ç. Üye sayısı 100,000 kişiye bir temsilci olmak üzere tesbit edilmelidir.

d. Süresi 9 yıl olmalı ve her üç senede bir üçte biri yenilenmelidir.

e. Azalar yüksek tahsil yapmış olmalı ve 40 yaşım bitirmiş bulunmalıdır.

f. İkinci Meclis üyeleri memleket içinde işgal ettikleri mühim mevki ile mütenasip bir tahsisat almalı fakat dışarda her hangi bir vazife deruhte edememelidirler.

S — Meclis Başkanlarının tarafsızlığı hakkında ne düşünüyorsunuz?

C — Meclis Başkam bu vazifesi müddetince, hangi partinin adayı olarak milletvekili seçilmiş bulunursa bulunsun partiden istifa etmelidir. Seçimden evvel İktidar ve Muhalefet grupları, imkân olduğu takdirde, aday üzerinde anlaşmağa çalışmalıdırlar,

S — Parti gruplarının tahakkümü ve Meclislerin birer parti grubu haline gelmeleri önlenmek için neler düşünüyorsunuz? (Umumi Heyette karara bağlanacak -Tahkikat açılması, teşrii masuniyetinin kaldırılması gibi- basa meselelerin daha ön--e Parti Meclis Gruplarında müzakeresinin men edilmesine taraftar mısınız?)

C — Gruplarda varılan kararlara aykırı konuşmaları Meclis içinde yapacak olanların parti disiplinine aykırı hareketten dolayı ihraçlarını mümkün kılan parti tüzükleri hükümlerinin kaldırılmalı lazımdır. (83-vet)

S — Devlet Başkanının a. Seçim tarzı, b. Seçilme ehliyeti, c. Yetkileri, d. Görev süresi, e. Tarafsızlığının sağlanması hakkında ne düşünüyorsunuz?

C — Devlet Başkanım a. İki Meclis müştereken seçmelidir. Devlet Başkanının Meclislerden birinin üyesi bulunması şartı da aranmamalıdır,

b. 50 yaşım ikmal etmiş ve mutlaka yüksek tahsil yapmış olmalıdır.

c. Devleti temsil, kanunları ilân, kabineyi teşkil, İkinci Meclisin ve hükümetin fikrini alarak Parlamentoyu fesih başlıca yetkileri arsamda sayılır.

d. Bir defa ve 9 sene.

e. Eğer bir parti mensubu ise, Devlet Başkanı olunca partisinden

S — Kabineye Meclis dışından üye alınıp alınmaması hakkında fikriniz nedir?

C — Alınmalıdır,

S — A. Vekillerin cezai ve mali sorumluloğu hakkında Anayasaya özel hükümler konulmasına luzüm görüyor *musunuz?*

B. Görüyorsanız bu hükümler ne olmalıdır?

C — A. Hayır.

S — Başkomutan ve Genel Kurmay Başkanının hangi makama bağlanması lazımdır T

C — Meclisce tayin olunmalı, fakat hükümete bağlı olmalıdır.

S — Yasama ve yürütme organları arasındaki ilgiler hakkında ne düşünüyorsunuz ? Hususile a. Soru, b. Gensoru, c Meclis soruşturmacı hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

C — Yürütme organı yasama organının kati murakabesi altında olmalıdır. Mantis soru, gensoru ve Meclis soruşturması açmaya daima yetkili bulunmalıdır. Ancak sorular haftanın muayyen günleri görüşülmelidir. Mahalli Boruların yazılı tevcihi şart koşulmalıdır.

S — İcra organına Meclis fesih yetkisinin tanınmasın» taraftar ansınız?

C — Evet

S — A. Meclislerin çalışmaları ile ilgili bazı hususların Anayasaya konmasına taraftar mısınız?

B. Taraftarsanız bunlar hangileridir?

C — Hayır.

S — Mahkemelerin bağımsızlığını müessir bir şekilde sağlayıcı ne gibi müessese ve hükümler düşünüyorsunuz?

C — Bağımsızlıkları Anayasa teminatı altında olan mahkemelerin bu bağımsızlıklarım sağlamak üzere, her şeyden evvel "görülen lüzum üzerine emekliye sevk"" gibi Adalet Bakanına verilmiş yetkiler kaldırılmalıdır. Bundan ayrı olarak hakimlerin tayin ve terfileri, yine hâkimlerden müteşekkil bir heyetin muvafakati ve fikri alınmadan yapılmamalıdır.

S — A. Kanunların Anayasaya uygunluğunun murakabesini sağlayacak ayrı bir mercie luzüm görüyor musunuz?

B. Lüzum görüyorsanız bu mercinin a. Kuruluşu, b. Yetkileri, c. İşleyiş tarza hakkında ne düşünüyorsunuz?

T. Zafer Tunaya
Zaferi millet kazandı

C — A. Evet.

B. a. Merci hakimler, Hukuk vs Siyasi Bilgiler Fakülteleri profesörleri ve avukatlar arasından, Devlet Başkanının teklifi üzerine, her iki Meclisçe birlikte seçilecek 15 kişiden müteşekkil bir mahkeme olmalıdır.

b. Çıkarılan kanunlar hakkında, Meclis ekseriyetinin beşte birinin talebi Üzerine, bunların Anayasaya aykırı olup olmadığım tetkik yetkisi bu mahkemeye verilmelidir. Ayrıca, her hangi bir dava sebebiyle vatandaşların, kendilerine tatbik edilmek istenilen kanunun Anayasaya aykırılığı hakkında yapacakları itirazı da tetkike muhkeme yetkili elmalıdır.

c İki ayda bir An karada toplanmalı ve kendisine intikal eden ihtilâfları dosya üzerinden tetkik etmelidir. Lüzum gördüğü takdirde de duruşma yapabilmelidir.

S — A. Anayasaya ve gibi mali ve ekonomik hükümler konulmasına taraftarsınız?

B. Verginin umumiliği ve vergi eşitliği hakkında ne düşünüyordunuz?

C. Bütçe ile ve müzakeresi ile ilgili ne gibi hükümlerin Anayasaya konmasını faydalı bulursunuz?

D. Yüksek İktisadi Şûrasının kurulmasına taraftar mısınız?

C — A. Ekonomik gelişmeyi rasyonel bir şekilde sağlayacak uzun vadeli plânların yapılarak, Mecliste ; müzakeresini müteakip, bir, üstün kanun gibi gerçekleştirilmesi için hükümetin ayrıca mesuliyet almasını temin edecek hükümlere yer verilmelidir.

B. Her türlü gelirin vergilendirilmesi, asgari ve fakat makul olan bir geçim gelirinin vergiden muaf tutulmasına taraftarız.

C. Bütçelerin umumiliği prensibinden ayrılmamakla beraber, milli ekonominin gelişmesini daha kolaylaştıracak muhtar bütçelere de ye» verilmesi sağlanmalıdır.

D. Evet

S — Anayasanın tadilinde uygulanacak usul haklımda fikirleriniz nelerdir?

C — Anayasaların mümeyyiz vasıflarından biri de değişmezliktir. Fakat zaruret halinde bu prensipten ayrılmak icap edebilir. Anayasayı değiştirmek icap ettiğinde her iki Meclisin üçte bir ekseriyetinin ayrı ayrı bunu teklif etmeleri ve yapılacak değişikliğin yine her iki Meclîste ve üçte iki çoğunlukla kabul edilmesi şart olmalıdır.

S — Amme emlâkinin, diğer milli servetlerin ve hususiyle ormanların korunması hakkında Anayasaya hükümler konulmasını düşünüyor musunuz?

C — Evet.

S — Anayasada yer alacak terimler hakkında fikirleriniz nelerdir?

C — Bu terimler, aşırı olmamak şartıyla türkçe olmalıdır. Biraz daha ileriye götürülmek suretiyle bu anketin terimleri kabul edilebilir.

8 — Sualler dışında kalan teklifleriniz varsa bunlar nelerdir?

C — Yoktur.

KİTAPLAR ALEMİ

Yayın Haberleri Bülteni

Her ay yayınlanmakta ve yeni çıkan kitapları fiyatları ve sipariş adresleriyle birlikte tanıtmaktadır.

Yıllık abonesi 3 liradır.
Posta pulu gönderebilirsiniz
Adres:
P. K. 193 — Ankara

RADYO

Ankara

Hürriyete doğru

27 Mayıs İnkılâbı ile hürriyet kazanan müesseselerimizin başında radyonun geldiği muhakkaktır. İnkılâptan daha bir gün önce, tek taraf tutan radyolarımızda Menderesin nutukları yayınlanmakta, Menderesin propagandası yapılmaktaydı. 27 Mayıs Cuma sabahı Türk Ordusu duruma hakim olunca konuşma, haber alma ve yayma hürriyetlerini çiğneyerek çalışmak zorunda bırakılan radyolarımız en sağlam prensiplerle, yeni baştan işe koyulmak fırsatını ka-andılar.

27 Mayıs'tan önce radyolarımızın çalışma sistemi siyasi bakımdan ne gibi bir durumdaydı? Halkın zevkini, ilgisini, nüfuzunu ve değerini hiçe sayan siyasi konuşmalar nasıl hazırlanıyor, radyoculuk prensipleri nasıl çiğnenerek bu konuşmalar mikrofona çıkıyordu? Bu suallere cevap vermek için yalnız Ankara Radyosunda oynanan komedinin son yedi sekiz ay içinde cereyan etmiş olan perdesine bir göz atmak kâfi gelecektir.

Bir dokun bin ah dinle

Ankara Radyosunda, radyoculuk prensiplerinin bozulması ve eski hükümet tarafından radyoların yalnız bir propaganda vasıtası olarak kabul edilmesi meşhur "Radyo Gazetesi" ile başlıyordu. ilk zamanlar merakla takibedilen, yıllar geçtikce ağız değiştirerek en sonunda küfürbaz bir kalemle kâğıda dökülen bu "sesli gazete" Türk Radyoculuğunun yüz karası olmuştu. Son aylar içinde "Radyo Gazetesi" okunurken radyo idarecilerinin tesadüfen telefon yanında bulunmaları büyük bir talihsizlik sayılırdı. Çünkü "Radyo Gazetesinin başlamasıyla en tabiî hakkına güvenerek protesto etmek için telefona sarılan dinleyicilere bu konuşmanın iç siyaseti ilgilendiren kısmının radyoda değil, Başbakanlıkta hazırlandığım, sarı bir zarf içinde yayın saatinden 15 dakika önce radyoevine eski türkçe ile yazılmış olarak gönderildiğini, metinde yazılı bulunanların radyo idarecileri tarafından bile, ancak mikrofonda okunurken öğrenildiğini açıklamak hem komik, hem de imkânsızdı. "Radyo Gazetesinin bazen spiker değiştirdiği de olurdu. Muhalefet partisine veya liderine çatmak gayesiyle yazılmış konuşmaları büyük bir zevkle hazırlayan Burhan Belge sanki radyo kendi malı imiş, radyo dalgalarına o hükmediyormuş gibi elini kolunu sallayarak, üzerinde sarı demirden süsleri bulunan ve sahibine tam bir gestapo görüşünü kazandıran yağmurluğunu giymiş olarak pür azamet kalkar gelir ve "Radyo Gazetesi"ni okurdu. Okurdu ama "canlı" mikrofona değil, ancak banda okuyabilir, sonra da dikkatle dinler, son derece sert emirlerle radyoevinin teknisyenlerine direktifler vererek konuşmasındaki kusurları düzelttirirdi. "Radyo Gazetesinin mikrofonuna sahip olan bu zat niçin kalkıp tâ Radyoevine kadar gelirdi? Öyle ya radyo tekniği, ses alma usulleri son yıllar içinde son derece gelişmişti. O halde niçin bir ses alma ekibi Başbakanlığa gönderilmez de Burhan Belgenin sesi rahatça otur duğu koltuğunda banda alınmışdı? Niçin hu muhterem zat, ta Radyoevine kadar gelmek mecburiyetinde kalırdı ! Bunun elbette bir sebebi vardı Hem de çok büyük bir sebepti bu. Geçen yazın sonlarına doğru Radyoevinden bir ses alma ekibi Başbakanlığa "Radyo Gazetesi"ni banda almaya gitmişti. Herşey yolunda cereyan etmiş, ses alınmış ve son derece "tesirli" bir "Radyo Gazetesi" hazırlanmıştı. Fakat Radyoevine dönülüp Başbakanlıkta üstüne ses alman bant dinlenildiği zaman korkunç bir hakikatle karşılaşılmıştı. Başbakanlığın yakınındaki bir telsizin sesi "Radyo Gazetesi" yazarının sesi ile birlikte duyuluyor ve tabii "Radyo Gazetesi"nin tesiri sıfıra iniyordu. Elde olmayan sebeplerden ötürü meydana gelen bu dunum kendisine anlatılıp ta, yeniden ses almanın zaruri olduğu açıklandığı zaman dehşetengiz başyazarın ağzı köpürerek söylediği ilk söz şu olmuştu: "Sabotaj!" O günlerden düştükleri güne kadar bütün salak devlet adamları korkularından ve tedirgin tabiatlı oluşlarından ötürü daima bu ihtimal üstünde durmuşlar, yalnız radyoda değil, her yerde yapılan hataları "sabotaj" diye vasıflandırmışlardı.

O gün de, ses alınırken Başbakanlıkta işlenen "suç"un sebebi ancak bir iki mühendis tarafından Burhan Belgeye izah edilebilmiş ve sesi alan Ankara Radyosu teknisyeni de bu şekilde başının üstünde dolaşan belâdan güç halle kurtulmuştu Sonra da "Radyo Gazetesinin dehşetengiz yazarının Ankara Radyosuna seferleri başlamıştı. O zamanlarda bazı muhalif gazetelerin yazdığı gibi Burhan Belge yayın saatinden beş on dakika önce değil, bir iki saat önce Ankara Radyosuna geliyor, derhal kendisine ayrılan stüdyoyu işgal ediyor ve stüdyo kıtlığı ile kıvranan Ankara Radyosunun çalışmasını aksattığı gibi süresi yalnız 15 dakika olan "Radyo Gazetesi"ni - o kuvvetli kalaminden ötürü olsa gerek - istediği süreye çıkartabiliyor ve pek tabii diğer programların da altüst olmasına sebebiyet veriyordu. Aynı duruma Ahmet Salih Korur ve "Fikir Bahçesi" konuşmalarım yapan Celal Yardımcı da sebebiyet verirdi.

Geçen kışın ortalarına doğru "Radyo Gazetesi"nin hücumları ve dili biraz hafiflemiş, 15 dakikayı güç doldurur bir hale gelmişti. Buna mukabil de Haber Bültenleri bir saatin üstüne çıkmıştı. Meclisde yapılan bütçe müzakerelerindeki nutuklar olduğu gibi Haber Bültenlerinde yer alıyor, saat 19 ile 20 arasındaki bütün programlar da bu sebeple kaldırılıyor du. Sık sık nutukların hışmına uğrayan programlar arasında Türk Müziği saatleri ve bilhassa "Radyo Kitap-'

27 Mayıstan sonra Radyoevi
Artık D.P. borazanı değil

lığı" vardı. Gergi dinleyici Türk Mürigini diğer saatlerde de dinleyebiliyordu ama, zaten eğitim ve kültür programları as olan radyoda küçük sayıda da olsa bir kitapseverler grubunun takip ettiği bu kitap saati programı baltalanmış oluyordu. Bütçe müzakereleri şırasında da radyoculuk bakımından belki hiçbir yerde görülmemiş bir hadise cereyan etmişti. Haber Bültenlerinde nutuk okutturmaktan hızım alamayan hükümet birkaç gün sonra saat 18 de radyodan nutuk çektirmeyi "akıl etmişti". Her gün saat 18 de okunan nutuklardan bir tanesi de müthiş ve müntehir İçişleri Bakanı Namık Gedike aitti. Gedikin Meclisteki konuşması da diğer bültenler gibi Anadolu Ajansından, hem de eksik olarak gelmişti. Spikere yâlnız dört sahifesi verilen bu konuşmanın tam 34 sahife olduğu söyleniyor ve derhal yayına geçilmeli isteniyordu. İlk dört sahife okunurken diğer sahifeler de yetiştirilecekti. Birinci sahifeyi okuyan spiker ikinci sahifeye geçerken müthiş birşey farketti. Nutuk birinci sahifeden üçüncü sahifeye atlıyordu. Bu vaziyet karsısında yalnız birinci sahifesi yayınlanmış olan konuşmanın okunmasına ara verildi ve Anadolu Ajansından ikinci sahifenin gelmesi beklenirken 22 yıllık Ankara Radyosu, dinleyicisine hiç bir açıklamada bulunmadan tam altı dakika sustu ve bekledi. Konuşmanın okunmasına tekrar başlandıktan sonra Ankara Radyosunun içinde sivil emniyet mensupları dolaşıyordu. Çünkü o günlerde "sabotaj" zihniyeti adamakıllı almış yürümüştü. Gedikin konuşması okunurken **belki** "birisi durumu sabote etmişti veya edebilirdi. ;

Burhan Belge
Beceriksiz radyocu...

Fakat radyonun, prensipleri, dinleyiciyi ve hak ve hukuku hiçe sayması 28 Nisandan sonra görülmemiş bir sekil **aldı.** 28 Nisan Perşembe günü Örfi İdarenin saat 15 de ilânından 15 dakika sonra Ankara Radyosunun Program Müdürlüğü odasındaki telefon çalıyor ve tesadüf Radyoevinde tek başına bulunan bir idareciden normal programa göre saat 15 de susmuş olan radyonun çalıştırılıp durumun Türkiyeye duyurulması isteniyordu. O sabah İstanbul Üniversitesinde feci o» laylar cereyan etmiş, profesörler yaralanmış, öğrenciler öldürülmüştü. Fakat bütün bunlar radyoevi sakinleri tarafından çok geç öğrenilecekti.

Örfi İdarenin biran önce halka duyurulması için 27 Nisan günü telefonla aranan ve tesadüfen radyoda tek başına bulunan idareci derhal ortada bazı şeylerin döndüğünü hissediyor ve radyonun çalıştırılması için emir verecek yetkili şahısları yine telefonla aramaya başlıyor. Yerinde bulduğu her şahıs bu emri vermesi için işi başkasının üstüne atıyor. Mesuliyeti üstüne almaktan korkan sözde yetkililerin vazifeyi birbirlerine devretmelerinden başı dönen ve ortada tek başına kalan radyo idarecisi sonunda radyoyu çalıştırmamaya, fakat Etimesguttaki istasyona telefon ederek vericinin yayına hazır vaziyete sokulmasına karar veriyor. Nihayet Radyoevine gelen diğer yetkililer Milli Savunma Bakanlığının verdiği emirle saat tam 16.15'de, yani Örfi İdarenin ilânından tam bir saat 15 dakika sonra Ankara Radyosunu çalıştırmışlar ve bir anonsla durumu bütün Türkiyeye yaymışlardır;

Bundan sonra, zaten bozulmuş olan sinirler adamakıllı gerilecek, bu yetmiyormuş gibi Menderesin radyoda yapacağı dört konuşma herşeyin üstüne tuz biber ekecek ve bütün radyolarımız gibi Ankara Radyosu da 27 Mayısta hürriyete kavuşacaktı. Fakat bu hürriyete rağmen bütün radyolarımızın halledilmesi son derece güç bir takım meselelerle karşı karşıya bulunduğu da bir hakikatti.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Maliye

İşinin ehli bir bakan

Geçen haftanın sonunda bir gece radyolarını açan vatandaşlar, ağırbaşlı bir sesin kendilerine hitap ettiğini duydular. Bu ses, Maliye Bakanı olarak Türk iktisadi hayatının gidişinden sorumlu olan -dünyanın bütün memleketlerinde iktisadi işlerin bas düzenleyicisi Maliye Bakanlığıdır- Ekrem Alicanın sesi idi. 1957 bütçesinin meşhur Hür. P. li sözcüsü acele etmemişti. Bakanlığa geleli tam 21 gün olduğu halde ancak simdi konuşuyordu. Ekrem Alican, Türk maliyesinin ve iktisadiyatının durumunu daha önceden bilmiyor muydu, daha evvel konuşamaz mıydı? Alican, Maliye Bakanlığı müfettişliğinden ayrıldığından beri, maliye camiasıyla ve iktisadi işlerle ilgisini kesmiş değildi. En fazla hoşlandığı entellektüel faaliyet -bu onun için artık bir nevi oyun haline gelmişti- bütçeleri incelemek, Devlet Hazinesinin, bankaların, devlet borçlarının, dış ticaret ve tediye muvazenesinin ve yatırımların durumunu rakamlara dayanarak tahlil etmek ve ilerisi için görüşlerini tesbit etmekti Alican, elbette daha 28 Mayıs akşamı radyonun basma geçip sabık ve sakıt iktidarın Türk iktisadiyatını ne hâle* soktuğunu Türk vatandaşlarına anlatabilir, İnkılâp Hükümetinin iktisadi ve mali politikasının anahatlarını izah edebilirdi. Alican bunu yapmadı. Çünkü o, herşeyden önce ciddi bir adamdı. Bakan olur olmaz alelacele konuşmak onun mizacına uygun değildi. Maliye Bakanlığının pırlanta gibi memurlarım karşısına aldı. Tam 21 gün süren hummalı bir çalışma neticesinde Türk maliyesinin ve iktisadiyatının en ince noktalarına kadar inerek herşeyi, istisnasız herşeyi öğrendi ve ancak ondan sonra, oturdu, o her zamanki sakin edasıyla, gürültüsüz patırtısız, tafrafuruşluktan uzak, övünmeyle kendisini ortaya atmak arzusuyla ilgisi olmayan, Türk iktisadiyatım idare ediyormuş gibi bir intiba vermemeğe çalışarak, bir konuşma hazırladı.

Acı gerçekler tablosu

Alicanın konuşması bir rakam meşheri halindeydi. Fakat, sabık ve sakıt Başbakanın delişmen nutuklarındaki ne idüğü belirsiz rakam kalabalığının yanında, Alicanın rakamları derli topluluk ve açıklık bakımından Descartes'a taş çıkartacak kadar yerli yerindeydi. Alican bu rakamlarla maliyemizin vs iktisadiyatımızın can alıcı bir tablosuna çiziyordu.

Ekrem Alican
Sakin adam...

" Alican tahlillerine Devlet bütçesiyle başladı. 1960 yılı bütçesinin, şu meşhur "10. denk bütçe"nin denklikle hiç bir ilgisi olmadığım birkaç kalem darbesiyle ortaya koydu, ilk iş olarak, şimdiye kadar yapılan tahsilat rakamlarına dayanarak 1960/61 mali yılı içindeki tahsilat tahminlerini tekrar gözden geçirttirmişti. Bu hesaplara göre, 7.281 milyon lira olarak tahmin edilen tahsilat, hakikatte 8.800 milyon lirayı aşmayacaktı. Yani bütçede en aşağı 481 milyon liralık bir açık vardı. Bu suretle muhalefetin vaktiyle Bay Polatkana karşı ileri sürmüş olduğu iddiaların doğruluğu en yetkili bir ağızdan teyit edilmiş oluyordu. Böylece, enflâsyonu teşvik politikasından 180 derecelik bir dönüşle 4 Ağustos 1958 de bir istikrar politikası takibine mecbur kalanların hakikatte iktisadi istikrarı temin gayesinde bile samimi olmadıkları, oy avcılığım istikrar politikasına tercih ettikleri açıkça anlaşılmıştı. Ekrem Alican, bu durum karşısında, bütçede 500 milyon liralık bir tasarruf yapılması gerektiğine karar verdi. Bu tasarruf, lüzumlu yatırım masraflarına el atılmadan yapılacağı için, yeni vergiler ihdas edilmesi cihetine gidilmeyecekti. Alican, yapılacak tasarrufların yatırım faaliyetini aksatmaması gerektiğini söylerken, sırf malî siyaset vasıtalarıyla tatbik edilen iktisadi istikrar programının memlekette, bilhassa mensucat, kauçuk ve inşaat gibi sahalarda bir işsizlik ve durgunluk yarattığın bilerek konuşuyor olmalıydı. Gerçekten, sabık ve sakıt iktidarın iktisadi ve malt mirasını tasfiye ederken yapılacak ameliyelerin deflasyoncu, duraklatıcı tesirler yaratmamasını sağlamak zarurîydi. Bütün vatandaşlar, yeni İnkılâp Hükümetinin iktisadi ve mali siyasetine güvenle bakıyorlardı. Çok az memlekette rastlanabilecek bir fedakârlık ateşi bütün yurdu sarmıştı. Her tarafta Türk vatandan tam bir toplum şuuru içinde ziynet eşyalarım ve nişan yüzüklerini Hazineye hibe ediyordu. Bir aralık maliyeciler, hibe edilen altın ziynet eşyaarıyla nişan yüzüklerinin yerine piyasadan yenilerinin alınması halinde altın fiyatlarında artış olmasından korktular. Hazine Umum Müdürü radyoda bir konuşma yaparak halkımızdan altın piyasasını yükseltecek hareketlerden sakınmalarım istedi, İktisadi ve mali konularda halktan radyoyla bir ricada bulunulması ve halkını bunu derhal benimsemesi bile, eski iktidar zamanından bu yana *geçen* şu kısacık devre içinde Devlete karşı iktisadi güvenin no kadar artmış olduğunu göstermeğe kâfi idi. Nitekim, bu güven sayesindedir ki geçen hafta Devlet Başkam ve Başbakan Orgeneral Cemal Gürsel, Alicanın teklifi üzerine bir Hürriyet istikrazının çıkarılacağını bildirdi. Bu millî fedakârlık havan içinde Hürriyet İstikrazının büyük bir başarı ile kapanacağından zerre kadar şüphe yoktu. Öte yandan, birçok esnaf ve tüccar, basta berberler vs şoförler olmak üzere, fiyatları indirme kampanyasına girişmişlerdi. Bu büyük güven havası tesirini derhal gösterdi ve güvenmenin belli basta müş'iri olan altın, fiyatlarında bir düşme görüldü. Masrafları azaltma siyaseti, devralınan işsizliği daha da arttırabilir, bütün memleketi saran bu güven ve fedakarlık havasım zedeleyebilirdi. İşte Alicanın, yatırımlara ihtimam gösterileceğini söylemesi bu sebebtendi

Borç, borç, borç...

Maliye Bakanı, daha sonra, amme borçlarının tahliline geçti. Alicanın verdiği rakamlar hakikaten dehşet vericiydi. Devlet bütçesinde ve iktisadî devlet teşekküllerinde borç yekûnu tam 9.123.062.707 lira idi Bunun 4.755.513.803 lirası primli kurlarla ifade edilen dış borçlar, geri kalan 4.367.548.904 lirası ise iç borçlar idi. Umumi muvazeneden olan borçlar 4.300.548.134 lira, iktisadi devlet teşekkülleriyle katma bütçeli

İdarelerin borçları ise 4.822.514.57 lira idi Ekonomimizin müstakbe imkânları üzerinde asıl ağırlığı ya pan dış borçlar yekûnu aslında dahi da fazlaydı. Amma sektörünün dış borcuna İlâveten meşhur Konsoli dasyon Anlatmasına istinaden yük bilinen 448.223.000 lira ile özel sektö rün konsolldasyon dışında kalan di ğer borçlan da nazara alınınca mem leketin dış dünyaya borcu -yani dö vis olarak ödememiz gereken borç 1.354.636 dolara bâlig olmaktay dı. BU miktarın Türk lirası olara» ifadesi ise 12.191.441.724 idi. Bu borдun yarısından fazlasının 1960 - 1965 devresinde ödenmesi gerekiyordu Eğer bu büyük borçlanma neticesin de memleekette gerçekleştirilen yatırımlar hakikaten verimli yatırımlar Olsaydı, Türkiyenin bu borcu ödemesi için lüzumlu döviz gelirleri ihracat fazlasından temin edilebilirdi. Fakat, yatırımlar en kötü, en verimsiz sa balarda, sırf oy avcılığı düşünceleriyle yapılmıştı. Üstelik, âmme yatırımlarında Merkez Bankasının e misyonlarına başvurulması neticesinde artan enflasyon, özel yatırımları büsbütün verimsiz sahalara yöneltmiş, lüzumsuz istihlaki teşvik etmişti. Ayrıca mevcut işletmelerin kapasitelerinin altında çalışmaları sonucunu da doğurmuştu. Bu du rumda yapılan yatırımların bu muazzam borcun Ödenmesinde bir faydası olmuyordu.

Uçan kuştan ne haber

Ekrem Alicandan Önce radyoda konuşan Sanayi Bakam Muhtar Uluer ile Ulaştırma Bakanı Tuğgeneral Sıtkı Ulayın kendi Bakanlıklarına bağlı iktisadi devlet teşekkülleri tein verdikleri rakamlar, yatırımların nasıl para Basmak sayesinde ve verimsiz sahalara yapıldığını ve en önemli sahaların nasıl ihmale uğradığını açıkça gösteriyordu. Sümerbankın 1.200.000.000, Etibankın 1.700.000.000. Çeker Şirketinin 1.400. 000.000 ve Sanayi Bakanlığına bağlı diğer İktisadi devlet teşekküllerinin ise 2.406.505.000 lira borcu vardı. Ulaştırma Bakanlığına bağlı müessеselerden Devlet Demiryollarının borcu 620 milyon lira idi. PIT nin bütçe açığı 57 milyon lira idi. Devlet Hava Yollarının -Heron ve sabık Başbakanın pek sevdiği Viscount uçakları için yapılan borçlanma hariç- 158 milyon liralık bir borcu ve sadece 1959 yılında 10 milyon liralık zararı vardı. Sanayi Bakanlığı derhal Soma Termik Elektrik Santralını durdurmak lüzumunu duymuştu. Çünkü, bu santralin istihsâl ettiği elektrik enerjisine ihtiyaç duyulmuyor ve santral illâ ki işlemiş görünsün diye sarfedilen kömür ve emek israfı muazzam bir yekûna baliğ oluyordu. Bir alay dalkavukla girişilen lüks uçak seyahatlerini yapan

Muhtar Uluer
İşsizlik olmayacak

sabık zevat, memlekette Pek esaslı yatırımlar yaptıklarım söylerlerken, öte yandan Devlet Demiryollarının -ki ray uzunluğu 7.805 kilometredirartık aşınmış olan 2.500 kilometrelik rayını, vatandaşın canını tehlikeye atmak pahasına da olsa, değiştirmek lüzumunu bile duymamışlardı. Sırf bu iş için 200 milyon lira lâzım geliyordu. Eskimiş lokomotif ve vagonları değiştirmek için ise 800 milyon lira lâzımdı. 16 motorlü trenden 7 tanesinin yedek aksam yokluğu yüzünden hangarda yattığını söylemek, yeni yatırım yapalım derken normal aşınmayı karşılamak için bile en ufak bir gayret sarfedilmediğini gösteriyordu.

Oto yandan, Alican, borç içinde yüzen iktisadi devlet teşekküllerinden bazılarının Hazineye vergi borçlanın ödeyemediğini ve bu şekilde toplanmış olan vergi borcunun 168 milyon lirayı bulduğunu belirtti. Alican, bundan başka, bazı iktisadi devlet teşekküllerinin müstahsilden satın aldıkları mal bedellerini dahi ödeyemeyecek kadar tamtakır hâlde olduklarım belirtiyordu.

"Görülmemiş Kalkınma!"

"Görülmemiş kalkınma" işte buydu ve bu "görülmemiş kalkınma"nın, "vatan sathım süsleyen muhteşem yatırımlar"ın bir listesi, bir envanteri bile yapılmamıştı. Sabıklar ne yaptıklarım, nerede nasıl yaptıklarını bile tam olarak bilmek lüzumunu hissetmemişlerdi. Hükümetin şimdi uğraştığı bellibaşlı işlerden biri de memlekette yapılmış yatırımla--n derli toplu bir envanterini çıkarmaktı.

Ekrem Alican, 14 Mayıs 1950 den 27 Mayıs 1960 a kadarki devre içinde yapılan yatırımların ne kadar verimsiz olduğunu, konuşmasının sonlarına doğru, en beliğ bir şekilde milli gelir hesaplarına dayanarak izah etti. Kore konjonktüründen, olağanüstü uygun hava şartlarından ve enflâsyoncu kredi şişirmelerinin ilk devrede getirdiği canlılıktan dolayı 1950 - 1953 arasındaki devrede reel milli gelir %13.1 gibi hakikaten önemli bir yıllık vasatî artış hızı göstermişti. Halbuki, eski iktidarın kendi resmi rakamlarına göre, 1953 yılından itibaren 1958 yılı dahil olmak üzere reel milli gelirdeki yıllık vasati artış hızı sadece %4.5 idi. Bu durumda, 1953 - 1958 arasında eski iktidarın rakamlarıyla %4.5 i geçemeyen reel milli gelir yıllık vasati artış hızının, aslında artış değil, duraklama ve hattâ gerileme olduğu açıkça meydana çıkıyordu. Üstelik, iktisadi refahtaki artışı ölçmekte en iyi müş'ir olan, adam basma düşen reel milli gelir rakamları bu durumu büsbütün belirli bir şekilde ortaya koymaktaydı. 1950-1953 devresinde adam başına düşen reel milli

gelirdeki yıllık vasati artış hıra %8.8 iken, *1954.1958* devresinde bu nisbet %1.3e düşmüştü. 1954 den bu yana reel millî gelirimizdeki artışların, sabık iktidar için en lehte bir hükümle nüfus artışını karşılamaktan ileri gidemediği ve adam başına reel millî gelirde hiçbir artış olmadığı gün gibi ortaya çıkıyordu. Rakamlarda yapılan şişirmeler hesaba katılmadan düşünüldüğü zaman bile, 1954-1958 arasında vatandaşın gelirindeki nakdî reel artış yılda sadece 7 -evet- 7 liracıktan ibaret kalıyor demekti! İşte, "görülmemiş kalkınma" teranesinin altında yatan acı gerçek buydu.

Yeni siyaset

Alican konuşmasını İnkılap Hükümetinin iktisadi ve mali siyasetinin anahatlarını izah ederek bitirdi. Bu politikanın esası "istikrar içinde kalkınma" formülünde ifadesini buluyordu. Bütçeler denk olarak kapatılacaktı. İktisadî devlet teşekküllerinin ve diğer,amme sektörü müesseselerinin Merkez Bankasına olan borçları uzun vadeli bir konsolidasyon planına bağlanacaktı. Büyük bir kısmının carî muamelelerinde bile açık verdiği ve yatırım masraflarını karşılamak şöyle dursun, cari zararlarını bile kapatamadıklan bilinen bu teşekküllerin bünyesi, derin bir ıslahata tâbi tutulacaktı. Faiz hadleri realist bir şekilde arttırılacak ve kredi konrolleri devam edecekti. Dış tediye vecibelerimize namuskâr bir Devletin yapması gerektiği şekilde günü gününe riayet edilecek, kota sistemi devam edecek ve liberasyona tabi mallar listesi de muhafaza edilecekti. Yatırımlar yeniden gözden geçirilecek, aralarındaki münasebetler de göz önünde tutularak uzun vadeli bir kalkınma plânına bağlanacaktı. Tabiî, bu planın yapılması uzun yıllar isteyen bir işti. Fakat, Devlet Bakanı Şefik İnan daha şimdiden bir İktisadi Plânlama Dairesinin kurulması için çalışmalara başlamış ve birçok güzide iktisatçıdan, başta Doç. Osman Okyar olmak üzere, faydalanmağa karar vermişti.. Plân hazırlıklarında ayrıca yabancı mütehassıslardan da istifade edilecekti. Memleketin net döviz gelirinin kaynağı olan ihracatı arttırıcı ve ithalât» azaltıcı yatırımları teşvik etmek esas olacaktı. Hükümet, bu şartlar altında, mevcut bütün kanuni teminattan da istifadeye devam edecek olan yabancı sermayenin memleketimize karşı biraz daha fazla ilgi göstereceğini ümit ediyordu. Bütün bu tedbirler alınırken, haysiyetli bir müstakil Devlet sıfatıyla milletlerarası teşekküllerle gereken istişarelerde bulunulmaktan da geri kalınmayacaktı.

Ümitsizlik yok

Alican, "Bu vaziyet karşısında asla ümitsizliğe düşmüş değiliz" diyordu. Türk .milletine ve kendi çalışma kudretine güvenen bir Bakan elbette böyle konuşacaktı. Fakat, bu, karşılaşılan işlerin azametini gölgeleyen bir söz de değildi. Öte yandan Hükümet, çok haklı olarak bir devalüasyon düşünmediğini ilan ediyordu. Gerçekten, dış ticaret hadlerimizin bir devalüasyon neticesinde büsbütün bozulacağı ve devalüasyonun asla bir zaruret teşkil etmediği muhakkaktı. Fakat, bunun yanında bu kadar muazzam bir dış borç mirasının altından kaynaklarımızı heba etmeden nasıl kalkacağımız da sorulmağa değerdi.. Bu durumda, dost ve müttefik devletlere belli başlı bir vazife düşüyordu. Başta Birleşik Amerika olmak üzere dost ve müttefiklerimiz Türkiyenin hakikaten hızlı kalkınmasını istiyorlar mıydı ? İstemiyorlar mıydı? İstiyorlarsa dış borçlarımızın önemli bir kısmının silinmesini ve geri kalanının da çok daha uzun vâdeler ve düşük faizlerle. yeniden konsolide edilmesini ve yardımların arttırılmasını kabul etmeliydiler. Herhalde, 27 Mayıs İnkılabının Hükümeti, bir diktatörlük heveslisinden çok daha fazla desteklenmeğe lâyıktı. Başta Birleşik Amerika olmak üzere dost ve müttefikler şimdi bu bakımdan Türk Milletinin huzurunda bir imtihan geçirmek durumundaydılar.

Japonya

Nâzik polis

Geçen hafta bir akşam Tbkyoda Diet -Parlâmento- binası önünde başına büyük bir taş yemiş olan bir polis memuru "Sanki niçin tabancalarımızı kullanmamızı yasak ediyorlar?" diye şikayet ediyordu. 5 bin kadar sosyalist talebe Diet binasını işgale kalkışacaklar, çıkan kavgalarda 400 ü polis olmak üzere 500 kişi yaralanacaktı da, polis tabancasını kullanamayacaktı! Böyle şey olamazdı. Fakat, Sosyalist Partisinin ve işçi sendikalarının diktatör olmakla itham ettikleri Kişi Hükümeti, Japon Polisine bütün bunlara rağmen ateş emri vermemişti. Japon Hükümeti, İkinci Dünya Harbinden önceki askeri diktatörlüğün kötü polis metodlarına dönüldüğü kanaatini uyandırmamak için, polise çok sıkı talimat vermişti. Bir nümayiş vukuunda, polis önce el ele tutuşarak gövde barajı yapmak suretiyle nümayişçilerin ilerlemesini önlemeğe çalışacak, işler daha ciddileşirse o vakit yapılacak şey. nümayişçileri elleriyle itmekten ibaret kalacaktı. İşler daha da vahim bir hal alırsa o zaman cop kullanılabilecekti. Gözyaşartıcı gaz bomba veya tabanca kullanılmam ise ancak verilecek hususi emirle olacaktı. İşte, 15 yıldan beri İlk defa İçişleri Bakanlığı polisten gözyaşartıcı bomba kullanılmasını talep etmişti. Fakat, ateş etmek asla! Jajponyada, üstelik bir azınlık olduğunda şüphe olmayan bir kütleyi temsil eden bir talebe grubu Meclis binasını işgal ediyor, eline ne geçerse kırıp döküyordu da, Japon İçişleri Bakanlığı bütün bunları, silâh kullanılmasını gerektirecek olaylardan saymıyordu!

Bu nümayişler, Japon Sosyalist Partisi ile muazzam işçi konfederasyonu Sohyo tarafından tertip edilmişti. Haftalardan beri devam, eden nümayişlerden maksat, birkaç ay önce imzalanmış olan yeni Japon-Amerikan İttifak Andlaşmasının tasdikini önlemekti. Başbakan Kişi, seçimlerde kuvvetli bir azınlık, ama nihayet bir azınlık olan Sosyalistlerin baskısına rağmen, Andlaşmayı parlâmanter yollardan müzakere ettirmek ve tasdikini sağlamak istiyordu. Muhalefet isterse gelir Diet'te fikirlerini söyler, protesto mitingleri tertip eder, gazetelerinde istediğini yazabilirdi. Ama çoğunluğun memleketi idare etmek hakkına tecavüz etmemesi de gerekirdi. Bu hususta Kişi kararlıydı. Büyük iş adamları onu tutuyordu. Başında bulunduğu Liberal - Demokrat Parti köylerde Ve küçük kasabalarda büyült bir çoğunluğa sahipti. İktidarda kalacak ve Andlaşmayı Meclisten çıkaracaktı. Sosyalist muhalefet ise, hakikaten demokratik bir muhalefetin bütün hürriyetlerine sahip olmasına, bu hürriyetlerde en ufak bir kısıntı yapılmamasına rağmen, nihayet bir azınlık olduğunu kabul etmeğe yanaşmamış, isteklerinin yerine gelmesi için çoğunluğu zorlama yoluna sapmıştı. Haftalarca devam eden nümayişlerden sonra Sosyalist Partisi* nin milletvekilleri vazifelerinden toptan istifa ettiler ve Tokyoda toplanan Genel Kongre onların bu hareketini ittifakla tasvip etti. Kişi, Japon - Amerikan İttifak Andlaşmasını Diet'ten geri çekmeğe yine de yanaşmadı. Doğrusu istenirse, demokratik ölçüler bakımından böyle bir mecburiyet altında da değildi. Fakat, nümayişler hafiflemeğe yüz tuttuğu sıralarda Başkan Eisenhower'in Japonyayı resmen ziyaret gününün yaklaşması ve bu ziyareti hazırlamak üzere Beyaz Sarayın sevimli Basın Sekreteri James Hagerty'nin Tokyoya gelmesi ortalığın yeniden karışmasına sebep oldu. Hagorty'nin Japonyadaki Amerikan Büyükelçisi Mac Arthur Jr. ile birlikte bindiği otomobil Tokyo sokaklarında nümayişçi talebeler tarafından sarıldı. Gerçi, talebeler Hagerty'ye karşı nisbeten nâzik davrandılar ve hattâ Hagerty bir küçücük fotoğraf makinesiyle 'hayli ilgi çekici sahneleri bizzat tesbit etmek imkânım bile bulabildi ama, kendisine yine de Japon gençliğinin Ike'ı istemediği açıkça anlatıldı. Başbakan Kişi yine ayak diriyordu. Hagerty'le görüştü ve Ike'ın ziyaretinin tehir edilmeyeceğini, heyecanı azaltmak için Diet'in İttifak Andlaşmasının müzakerelerini tehir ederek ziyaret süresi boyunca kısa bir tatile gireceğini söyledi. Üstelik, muazzam emniyet tedbirleri alınacaktı. Kişi, bu suretle, Sosyalistlerin bir miktar gerileyeceklerini sanmıştı. Sandığının aksi çıktı. Ertesi gün büyük işçi konfederasyonu Sohyo, Japonyanın her köşesinden kendi üyesi olan tam 5 milyon 800 bin insanın Tokyoya bir protesto yürüyüşüne hazırlandığım bildirdi. Bu bildirinin yayınlandığı günün akşamı ise talebeler Diet binasına saldırdılar. Bu arada bir kız talebe öldü ama talebeler, polisin nezaketi karşısında Diet binasını ele geçirmeğe muvaffak oldular. Diet binasının zaptedildiğini öğrenen Zengakuren adlı işçi teşekkülüne mensup 14.400 kişi binaya girerek işgalin devamlılığını sağladılar.

Kişi
Anlayışlı Başbakan

İşte bu hâdiseden sonra Kişi işlerin çok ciddileştiğini anladı. Polise ateş emri verse, millet ikiye ayrılacak ve belki de bir iç harb tehlikesi başgösterecekti. Sohyo'nun Tokyo üzerine yürüyüş tehdidinin palavra olmadığı anlaşılıyordu. Bunun üzerine Kişi, Filipinlerin merkezi Manilada bulunan Ike'a başvurarak ziyaretini daha sonraki bir tarihe bırakmasını rica etti. Bir müttefik ve dost hükümetin böylesine bir teklifte bulunmak mecburiyetinde kaldığı nâdir görülmüş olaylardandı. Ika, Hagerty ve Amerikan Hariciyesi susmağı tercih ettiler. Amerikanın itibarı ve denizaşırı Amerikan üsleri dâvası, Kişinin istemeyerek yaptığı bu istekten sonra şüphesiz büyük bir darbe yemiş oluyordu. Sosyalist Partisinin ve Sohyo'nun idarecileri zafer sayhaları atarlarken, Liberal-Demokrat Partinin liderleri, Sosyalistlerin artık nümayişçileri kontrol edemediğini ve bu işlerin hep Pekin'den emir alan Japon Komünist Partisi tarafından tertiplendiğini iddia ediyorlardı. Aslında bu iddiaya sadece gülüp geçmek lâzımdı. Çünkü, Japon Komünist Partisinin kudreti devede kulak kabilindeydi. Herkes, nümayişleri Sosyalist Partisinin idare ettiğini ve nümayişçi talebelerin büyük çoğunluğunun komünistlikle ilgisi olmadığım biliyordu.

C E M İ Y E T

Dünyanın kendileri olmaksızın dönemiyeceği fikrine sahip bulunanlar geçen haftanın son gecesi Moda Deniz Klübünün halini görselerdi kendi kendilerini yerlerdi. Klübün açılış gecesinde oldukça büyük ve ayıklanmış, temiz bir kalabalık "Komodor"u sadece bir an hatırlıyarak geç vakitlere kadar bol bol eğlendiler. "Komodor"un hatırlanışı da - Klübün Komodoru Celâl Sayardır ve sakıt Cumhurbaşkanı böyle aksamlar Umur yatıyla gelir, rıhtıma yanaşır, arkasında yaverleri, etrafında yaranı, sırtında beyaz ceketi, hiç el çırpmayan halkın ortasından geçerek klübe girer, ancak orada rahatlar, masasına kurulur, bir Sultan edasıyla arzı tazimata gelenleri kaimi eder, yanına güzel hanımları oturturdu- uzaktan Yassıadanın ışıklarının görünmezi vesilesiyle oldu. Klüpten Komodorun ismi değil, cakalı resimleri de kaybolmuştu.

Tabii o gece gözler bir çok D mokratı da aradı ama bulamadı. Müdavimlerden Celal Yardımcı, Nihat Bekdik, Muammer Çavuşoğlu gibi milletvekilleri karşıdaki adada bulunduklarından güzel eşleri yoklardı. *D.P.* iktidarının pervaneleri zengin iş adamlarından bir kısmı da çıkmamayı tercih etmişlerdi. Buna rağmen üst setteki masaların tamamı doluydu ve kenarların dolmamasının sebebi daha ziyade serin havaydı. Gecenin göze çarpan kadım Kemal Aksellerin masasındaki esmer, elbisesi çiçekli musevi güzeliydi. Ercüment Karacan zarif ve yakışıklı erkeklerin basında geliyordu. Eski güzellik kraliçelerinden Suna Soley -Sabuncu- da dikkati çekti,

Yassıadada bulunduğuna yanmazı için bir sebep olmayan DP. milletvekili, Osman Kavrakoglu oldu. Osman Kavrakoglu klübe aza olmak için müracaat etmiş, fakat o kıratta bir insanın Moda Deniz Klübüne âza olarak kabulü uygun görülmemiş, talebi reddedilmişti. Açılış gecesi, Kavrakoğlunun bu cevabı almasını sağlayan Zeki Rıza Sporel Celâl B yarı unutmuş, masasında iki subayı ağırlıyordu.

*

Geçen haftanın ortasında, Babıali yokuşunu tırmanan bir adam alnında biriken terleri silmek için bir kaç saniye durdu. Mendiliyle alnının terini silmek üzereydi ki gördüğü manzara adamı bir Hitit heykeli gibi hareketsiz bıraktı. Alnı yerine mendili güzlerine götürdü. Birkaç kere ovaladı ve Vilâyet Konağının merdivelilerinden inen *genç* ve güzel kadana baktı.

Yanında kendi boyunda bir erkek olan genç ve güzel kadın merdivenleri ağır ağır iniyor, resmini çekmek için arka arkaya parlatılan flâşlara alışık olduğunu belli eden hareketler yapıyordu. Kara gözlü, buğday tenli kadın iki yıldan beri ortalarda görülmiyen Saime Sinandı.

Bir zamanların ünlü ses sanatkârı Vilâyete ifade vermek üzere gelmişti. Ancak iki senelik gaybubeti hakkında gazetecilere bir tek kelline olsun söylemiyordu. Sinanın 27 Mayıstan sonra ortaya çıkışı, kendisini ve sesini sevenleri bir hayli sevindirmiş, bir o kadar da meraklandırmıştı. Ünlü şarkıcı şimdiye kadar neredeydi? Hakkında bütün yazılan ve çizilenlere rağmen neden ortaya çıkmamıştı? Yoksa hakikaten Londrada düşen uçaktaki 27. yolcu muydu T Genç sanatkâr bütün bu sualleri sadece ve sadece tebessümle karşılıyor hiç bir cevap vermiyordu.

Artık sevimli sanatkârın hayranları için yapılacak tek şey kalmıştır. Sabıkların muhakemelerini beklemek. Belki muhakeme sırasında 81-nana alt bir söz edilir de böylece meraktan kurtulurlar. Aksi halde sevimli sanatkârın konuşacağı zamanı kollamak gerekmektedir.

*

Uzun boylu, yaşından umulmıyacak kadar çevik ve hayat dolu kadın muhatabına döndü ve ingilizce olarak "Nazik İhtilâl"in Türk milletine hayırlı olmasını temenni ettiğinii ifade etti.

Muhatabı bir gazeteciydi, Mrs. Grace'in ifade ettiklerini gazeteci 27 Mayıs İnkılâbının hemen akabinde Amerikan Yârdım Kurulunun mükellef salonlarında Amerikan Ordusunun Kara, Deniz ve Hava Birliklerini temsil eden generallerden da işitmişti.

Amerikan Kara Kuvvetleri kısmı kumandanı General Sacton Türk İhtilâli hakkında şöyle dedi:

"General Gürseli Kara Kuvvetleri Kumandanlığından tanırım, Müştarak çalışma ve temaslarımızda liderliği, çalışkanlığı, babacanlığı ve şahsiyeti hususunda kâfi fikir sahibi olmuştum. Yaptığı İnkılâptan sonra kendisine olan hayranlığım bir kat daha arttı. Harekâtın başında Cemal Gürselin bulunması memleketiniz ve kurulacak demokrasiniz için büyük şanstır."

Saime Sinan

"Daha önceleri neredeydiniz ?"

General Sacton daha sonra gülerek ilâve etti:

"— Dünya kansız başarılan bu ihtilâli daima hatırlıyacaktır"

Deniz Kuvvetleri kısmı Kumandam Amiral Davidson ise: "Daima hatırlayacağım tarihi bir gün yaşadım. Türk milleti efendiliğini hürriyet aşkım bir kere daha bütün dünyaya ispat etti?" dedi. Hava Kuvvetleri kısmı Kumandanı, General Greasley de: "Bütün Türk dostlarım bana bu İnkılâbın memleketleri için çok hayırlı olduğunu söylüyorlar. Ben da aynı kanaattayım. Nazik İhtilâlinizin hâtırası, o günü memleketinizde geçiren yabancılar için asla unutulmıyacaktır. Cemal Aga ve arkadaşlarına bir asker atarak hayranım".

İhtilâlin heyecanlandırmadığı tek Amerikalı sabık Başbakanın azla dostu Amerikanın Türkiyede kendisini temsile memur ettiği Fletcher Warren'di. Warren ihtilal gecesi yatağından kalkmamış ve bu yüzden haberi Washington'a geç vermişti. Elçinin, dostu Menderes için üzüldüğü yakınları tarafından söylenmektedir. Ne var ki Warren'in üzüldüğünü belli etmemesi gerekmekte, usun boylu Büyük Elçi de bu yüzden Ur hayli sıkıntı çekmektedir*

KİTAPLAR

Sakin sabahlar memleketinde bir yıl

(Necmeddin Alkan'ın* hatıra *ve seyahat notları, Sevinç basımevi, Ankara 1960 müracaat adresi Cebeci Cad, 48-5, Ankara, 202 sayfa, 350 kuruş)

***B**ugünlerde kitapçı vitrinlerinde, üzerinde. cin yazısını hatırlatan bir kaligrafi ile yukardan aşağıya yazılı, mavi kapaklı, mütevazi bir kitapçık boy gösterdi.

"Sakin Sabahlar Memleketi" adını artık Türkiyede bir hayli insan rahatça manalandırabilmekte, neresi olduğunu hemen söyleyebilmektedir. Türkiyede, "Beyaz Zambaklar Memleketi" 'dendiği zaman nasıl Finlandiya akla geliyorsa, "Sakin Sabahlar Memleketi" denince de Kore akla gelmektedir. İşin daha da güzel tarafı, "Beyaz Zambaklar Memleketi" ni sadece kitaplardan bilenlerin büyük kısmı "Sakin Sabahlar Memleketi"-ni karış karış dolaşmış, orada yaşamış, bir ideal uğrunda orada çarpışmış hattâ kan dökmüş insanlardır. İşte bu insanlardan biri olan Hakim, Kıdemli Binbaşı Necmeddin Alkan, Kore dönüşü yazdığı kitaba bu adı vermekte haklı olarak tereddüt etmemiş.

Necmeddin Alkanın kitabı hatıra ile seyahat notu arasında bir kitaptır. Alkan bu kitabında, 7. Kore Tugayının Koreye gidişini, orada geçirdiği bir yılı ve vatana dönüşün hikâyesini anlatmaktadır. Son yıllarda Kore hakkında pek çok yazı yazıldığı, pek çok kitap basıldığı için mümkündür ki, şu yukardaki bir kaç satır içinde hülasa edilen "Sakin Sabahlar Memleketinde Bir Yıl" adlı kitap okuyuculara pek cazip gelmeyecektir. Ama hemen şunu ifade etmekte fayda vardır. Rahatça iddia edilebilir ki, "Sakin Sabahlar Memleketinde Bir Yıl" bir heveskârın kitap haline getirilmiş hâtıralarından veya seyahat notlarından çok, usta bir yazarın "günlük"üdür. "Sakin Sabahlar Memleketinde Bir Yıl" belki de Necmeddin Alkanın ilk kitabıdır ama, pek çok tecrübeli yazarın yazdığı kitaplardan daha kuvvetli, daha çekicidir. Bir askerî hakini olan Necmeddin Alkan konuya öylesine hakim olmuştur, anlattıklarını öylesine canlı ve tatlı bir dille anlatmıştır ki, 202 sayfalık kitap, ele alınınca sonuna kadar: okunmadan kolay kolay bırakılmamaktadır. "Sakin Sabahlar Memleketinde Bir Yıl" yazarı, şayet mesleğinin yanında bir ikinci meslek olarak yazarlığı seçer de devam ederse, hiç şüphe edilmemelidir ki bir kaç yıl sonra edebiyatımız iyi bir yazara kavuşmuş olacaktır.

Tarık Dursun K.
Başarı *yolunda*

Necmeddin Alkan, bir hâtıra veya seyahat notu üslubundan çok, bir roman üslubu ile yazdığı kitabını bölümlere ayırmış. Gezdiği, gördüğü, yaşadığı yerlerin en enteresan taraflarını bir objektif sadakatiyle ama ustaca tesbit etmiş. Bu sadakat ve ustalığa, bir de kendi, toplumumuzdan bir insanın bir yabancı topluma karşı dikkatini eklerseniz, "Sakin Sabahlar Memleketinde Bir Yıl" ın kıymeti ortaya daha çok çıkar. Yazar bilhassa kitabında buna dikkat etmiş. Bir Türk bir yabancı memlekette neleri merak eder, nelere dikkat eder, karşılaştığı yeni bir hâdise karşısında nasıl davranır? Bütün bunlar kitabın kozası içinde yer almış. Koredeki Türklerin daüssıla hissine de bol bir lirizm içinde geniş yer veren Necmeddin Alkanın kitabı, şaşılacak kadar temiz bir türkçe ve dil kıvraklığı ile kaleme alınmış.

"Çosin - Sakin Sabahlar Memleketinde Bir Yıl", sıradan bir hatıra, sıradan bir seyahat kitabı değildir. Zevkle okunabilecek, merakla takip edilecek bir kitaptır.

Ya Hep Ya Hiç

(Ernest Hemingway'ın* romanı. *Çeviren Tarik Dursun K. Varlık yayınları sayı 762, Büyük eserler kitaplığı 23, İstanbul Ekin basımevi, mayıs 1960, 168 sayfa, 400 kuruş)

***H**emingway, memleketimizde çok tanınan, çok bilinen bir amerikan yazarıdır. Hemingwayın dilimize çevrilmemiş eseri hemen yok gibidir. Bilhassa Varlık Yayınevi, bu bir zamanların Nobel Armağanını da almış yazarının hemen bütün eserlerinin tercümesini dilimize kazandırmıştır. Tarık Dursunun, "Ya Hep Ya Hiç" diye dilimize çevirdiği kitabın orijinal adı, "To have and have not" dur. Hemingway bu kitabında, içki yasağı yıllarının Amerikalısını, ama maceracı, kavgacı ve biraz da gangster ruhlu Amerikalısını anlatır. Kitabın kahramanı Harry Morgan, otuzsekiz ayak uzunluğunda, yüz beygirlik Kermath motörlü bir teknenin sahibidir. Kanunsuz işlerden çekindiğini iddia eder ama para kazanmak için her boyaya girmekten, hattâ elini kana boyamaktan da çekinmez. Kaba saba iri yarı bir adamdır. Hayatta yapmadığı iş kalmamıştır. Amerikanın güneyinde bir küçük limanda balıkçılık eder, arada bir Çinlileri para için kaçırır, içki kaçakçılığı yapar. İhtilâl buhranları içinde kıvranan Kübaya adam kaçırır v.s.

Günün birinde dört Kübalıyla anlaşır, gemisini onlara, kiralar, Kübalıların balık avlayacaklarım veya içki kaçakçılığı yapacaklarını sanmaktadır. Ancak Kübalılar İhtilâlcidirler ve bir bankayı soyarak Kübaya kaçmaya kalkışırlar. Morganı silâh tehdidi ile yola çıkarırlar. Yanındaki adamım da sudan bir sebeble öldürürler. Morgan da bir fırsatını bulur bunları vurur ama o arada kendisi de yaralanır ve ölür. Kitabın bütün hikâyesi bu. Edebî bir eser olmaktan çok sırada bir macera romanı. Tek kuvvetli yönü dili, tam Hemingwaya yakışır bir dil. Tarık Dursun K. biraz da kendi havasına uygun gelen bu hareketli romanı, kendine has dil özellikleriyle ve başarılı bir şekilde çevirmiş. Bu roman, çeviri alanında Tarık Dursun K. nın, emek vererek çalıştığı takdirde, bize dili sağlam eserler kazandırabileceğini de göstermektedir. "Ya Hep Ya Hiç" yolda, seyahatte okunacak, bir macera romanı olarak tavsiyeye şayandır.

S P O R

Teşkilat

Sporcu Paşa

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramlarında Harb Okulu Alayının sportmen gençlerinin basında sert adımlarla geçen, gözlüklü ve kır saçlı hoca, hafta içinde telefonla Devlet Bakanlığına çağırıldığı zaman hayli heyecanlandı. Devlet Bakanı tarafından istenen hocaların hocası Hüsamettin Güreliden başkası değildi. Harb Okulundan binlerce sportmen genç subayı yetiştiren spor hocası Tuğgeneral Hüsamettin Gürelinin duyduğu tatlı heyecan sonsuzdu. Kendisine yıllardır yaptığı hizmetlerinden sonra, bir yeni hizmet daha teklif edileceğini sezinlemiş gibiydi. Fakat bu hizmetin ne olacağını o da önceden kestiremiyordu.

Hemen giyinerek Devlet Bakanlığına gitti. Devlet Bakanı ile kısa süren konuşması sonunda, Tuğgeneral Hüsamettin Güreli, kendisinden İstenen yeni memleket hizmetini öğrenmişti. Birgün önce istifa eden Mehmet Arkanın yerine, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünü tedvire memur edilmişti ve vatana hizmet aşkı ile dolu bulunan Güreli, bu hizmeti de severek yapacağını bildirmişti.

Altmış yaşında olan Hüsamettin Güreli, Soğukceşme ve Kulelide orta ve lise tahsillerini tamamladıktan sonra 1921 yılında Ankara Cebeci Talimgahından süvari asteğmeni olarak İstiklal savaşma katılmıştı. 1926 yılı sonunda Çapa Öğretmen Okulunda açılan ilk beden eğitimi kursuna bir süvari teğmeni olarak katılan Güreli Paşa, Harbiye ve Süvari Binicilik okullarını ikmal ettikden sonra, Babaeski, Siverek ve Kagizmandaki süvari alaylarında hizmet etmişti. Kıdemli üsteğmen iken 1931 yılında Almanya'ya spor tahsiline giden Hüsamettin Güreli, Berlin Yüksek Beden Eğitimi okulunu ikmal ederek ve yüzbaşı olarak 1934 yılında yurda donmuştu Yedi yıl Kuleli Askerî Lisesinde hizmetten sonra, 1941 yılında Harb Okuluna spor öğretmeni olarak tâyin edilen Güreli, aralıksız devam eden bir hizmetten sonra 1956 yılında ilk Ordu Spor Okuluna müdür tâyin edilmiş ve 1907 yılında da Tuğgeneralliğe terfi etmiştir.

İlk gece maçı

Karşılıklı olarak, monte edilen beheri ikişer bin vatlık reflektörlerin aydınlattığı 19 Mayıs stadında geçen hafta ilk gece maçı oynandı. Brezilya liginden America takımı ile Gençlerbirligi arasında hemen hemen gündüz gibi aydınlatılan 19 Mayıs stadında oynanan bu ilk gece maçı beklendiğinden daha büyük ilgi görmüş ve stadın tribünleri tamamen dolmuştu. O gün maçı seyredenler stadın aydınlanması için söyleyecek hiçbir şey bulamadılar. Gerçekten stad tam manasiyle aydınlatılmıştı. Öyleki, maçın oynandığı sahadan başka tribünler de adamakıllı ışıklıydı. Avrupa stadlarının karanlık kalan tribünlerinin aksine, 19 Mayıs stadının tribünleri, saha kadar olmasa bile reflektörlerin bol ışığından nasiplenmişdi. Bu ise seyirciyi adamakıllı rahatsız ediyordu.

Avrupa stadlarında dört köşeye konan ve irticai görüş zaviyesinin üstüne çıkacak kadar yükseli tutulan dört ayaklı direkler üzerine tablo halinde yerleştirilen ışıklandırmaa tesisleri, demode oldu denmiş ve en son sistem iddiasıyle nedense bu şekil tercih edilmişdi. Fakat bu son sistem tesisin, seyircilerin gözlerini rahatsız edecek kadar aşırı modern oluşuna, maçı seyredenler tarafından hemen ittifak halinde işaret edil-

Çekilişlere, hesabında en az 400 lirası olanlar iştirak ederler. Her 100 liraya bir kur'a numarası verilir.

YAPI ve KREDİ BANKASI

26
AĞUSTOS
ÇEKİLİŞİ
TALİH
ÖMÜR BOYUNCA AYLIK GELİR
ve
ZENGİN
PARA İKRAMİYELERİ İLE
SİZİN DE
KAPINIZI ÇALACAKTIR
VB
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI
VB